

Hallituksen esitys eduskunnalle tietosuojalain, henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 57 §:n ja 59 §:n ja hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tietosuojalakeja, henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia ja hallinto-oikeuslakia. Esityksen tarkoituksena on tehdä lainsäädäntöön Euroopan unionin tietosuojalainsäädännön täytäntöönpanon kannalta välttämättömät muutokset. Lakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, joilla täydennetään rekisteröidyn oikeussuojaa tilanteessa, jossa rekisteröity ei ole saanut ilmoitusta asiansa etenemisestä tai ratkaisusta.

Tietosuojalakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännökset tietosuojavaltuutetun oikeudesta siirtää ratkaisuvalltaa esittelijöinä toimiville virkamiehille asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut. Ehdotettujen säännösten tarkoituksena on parantaa edellytyksiä siihen, että perustuslain ja hallintolain turvaama rekisteröidyn oikeus asian viivytyksettömään käsittelyyn toteutuu.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 EU-säädösten tavoitteet ja pääasiallinen sisältö	4
3 Nykytila ja sen arviointi.....	5
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	8
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	8
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	9
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	12
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	12
5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot.....	17
6 Lausuntopalaute	21
7 Säännöskohtaiset perustelut.....	21
8 Voimaantulo	26
9 Toimeenpano ja seuranta	26
10 Suhde muihin esityksiin.....	27
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä.....	27
10.2 Suhde talousarvioesitykseen	27
11 Suhde perustuslakiin ja säätämjärjestys	27
LAKIEHDOTUKSET	33
Laki tietosuojalain muuttamisesta.....	33
Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 57 ja 59 §:n muuttamisesta.....	34
Laki hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta	35
LIITTEET	37
RINNAKKAISTEKSTIT	37
Laki tietosuojalain muuttamisesta.....	37
Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain muuttamisesta	38
Laki hallinto-oikeuslain muuttamisesta	40

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen tultua voimaan asiaryhmät, joissa valvontaviranomaisen on tehtävä valituskelpoinen hallintopäätös, kasvoivat merkittävästi. Tätä ennen tietosuojavaltuutella oli toimivaltuudet tehdä valituskelpoisia hallintopäätöksiä ainoastaan tarkastusoikeutta ja tiedon korjaamista koskevissa asioissa (henkilötietolaki 523/1999). Esimerkiksi henkilötietojen käsittelykieltoa koskevissa asioissa tietosuojalautakunta oli aikaisemmin toimivaltainen tekemään päätöksen tietosuojavaltuutetun hakemuksesta.

Tietosuojavaltuutetun toimistoon tulee vuosittain vireille noin 11 000 asiaa. Tämä luku sisältää kanteluiden lisäksi myös muut asiat, kuten ilmoitukset henkilötietojen tietoturvaloukkauksista sekä tiedustelut. Ennen yleisen tietosuoja-asetuksen soveltamisen alkamista Tietosuojavaltuutetun toimistoon tuli vireille vuosittain noin 3200–3500 asiaa.

Jokaisella on oikeus hyvän hallinnon takeisiin, mukaan lukien oikeus saada viranomaiselta perusteltu päätös ja oikeus hakea siihen muutosta tuomioistuimelta. Myös asian käsittely ilman aiheutonta viivytystä on osa hyvää hallintoa. Perustuslaki, Euroopan unionin perusoikeuskirja ja Euroopan ihmisoikeussopimus sisältävät lisäksi oikeuden tehokkaaseen oikeussuojakeinoon. Näistä perusoikeuskirjan 47 artikla nimenomaisesti edellyttää oikeussuojakeinojen osalta tuomioistuinmenettelyä. Euroopan unionin tietosuojalainsäädäntö sisältää viittauksen perusoikeuskirjan 47 artiklaan.

Viranomaisia koskevaa yleisesti sovellettavaa sääntelyä erityisistä oikeussuojakeinoista viranomaisen käsittelyn viivästys- tai passiivisuustilanteessa on arvioitu vuonna 2008 (Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot käsittelyn viivästyessä, [Työryhmämietintö 2008:5](#)). Kriittisen lausuntopalautteen johdosta asiaa koskevaa hallituksen esitystä ei tuolloin annettu.

Tietosuoja-asetusta täydentävää tietosuojalakia valmistellut työryhmä esitti säädettäväksi valvontaviranomaisen passiivisuustilanteita koskevasta oikeussuojakeinosta mietinnössään (EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen täytäntöönpanotyöryhmän (TATTI) mietintö, [Oikeusministeriön julkaisu 35/2017](#)). Työryhmän ehdotusta ei kuitenkaan sisällytetty eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen (HE 9/2018 vp).

Komissio antoi Suomelle 6.4.2022 virallisen huomautuksen sekä 27.1.2023 perustellun lausunnon, jossa se katsoo, että Suomen lainsäädäntö ei ole kaikilta osin asetuksen (EU) 2016/679 78 artiklan 2 kohdan ja direktiivin (EU) 2016/680 53 artiklan 2 kohdan mukainen. Erityisesti komissio katsoo, että Suomessa käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen ei voida katsoa täyttävän vaatimusta tehokkaasta oikeussuojasta tuomioistuimessa EU-oikeuden edellyttämällä tavalla.

1.2 Valmistelu

EU-säädöksen valmistelu

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679 luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (yleinen tietosuoja-

asetus), ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/680 luonnollisten henkilöiden suojelusta toimivaltaisten viranomaisten suorittamassa henkilötietojen käsittelyssä rikosten ennalta estämistä, tutkimista, paljastamista tai rikoksiin liittyviä syytetoimia tai rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa varten sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta (jäljempänä *rikosasioiden tietosuojadirektiivi*) tulivat voimaan 5 päivänä toukokuuta 2016. Tietosuoja-asetuksella kumottiin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 95/46/EY yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta. Rikosasioiden tietosuojadirektiivillä kumottiin neuvoston puitepäätös 2008/977/YOS, joka koski EU:n jäsenvaltioiden rajat ylittävää henkilötietojen käsittelyä rikosasioissa.

Tietosuoja-asetuksen soveltaminen alkoi 25 päivänä toukokuuta 2018. Tietosuoja-asetusta täydentävä tietosuojalaki (1050/2018) ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanoa koskeva laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä (1054/2018, jäljempänä *rikosasioiden tietosuojalaki*) tulivat voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

Hallituksen esityksen valmistelu

Oikeusministeriö asetti 14.2.2023 työryhmän valmistelemaan tietosuojalain ja rikosasioiden tietosuojalain muuttamista. Hallituksen esityksen luonnoksesta järjestettiin lausuntokierros [...]. Luonnosta koskevat lausunnot ja muut hankkeen valmisteluasiakirjat ovat saatavilla oikeusministeriön verkkosivustolta ja valtioneuvoston verkkosivustolta tunnuksella [OM016:00/2023](#).

2 EU-säädösten tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

EU:n tietosuojalainsäädännön tavoitteena on varmistaa yhdenmukainen ja korkeatasoinen luonnollisten henkilöiden suojele henkilötietojen käsittelyssä riippumatta henkilöiden kansallisuudesta tai asuinpaikasta. Luonnollisten henkilöiden perusoikeuksien ja -vapauksien suojeleu koskevien sääntöjen johdonmukainen ja yhtenäinen soveltaminen olisi varmistettava kaikissa jäsenvaltioissa. EU:n tietosuojalainsäädännön tavoitteena on taata myös taata tehokkaat oikeussuojakeinot, joista säädetään yleisessä tietosuoja-asetuksessa ja rikosasioiden tietosuojadirektiivissä. Tehokkaat oikeussuojakeinot perustuvat EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklaan, jossa edellytetään, että ”jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattu oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoin tuomioistuimessa”. Tietosuoja-asetuksen johdanto-osan 141 kappaleessa täsmennetään, että rekisteröidyllä olisi oltava oikeus turvautua tehokkaisiin oikeussuojakeinoin perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti, ja että asia olisi voitava saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Vastaava viittaus perusoikeuskirjan 47 artiklaan sisältyy rikosasioiden tietosuojadirektiivin johdanto-osan 85 kappaleeseen.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 77 artiklassa säädetään rekisteröidyn oikeudesta tehdä kantelu valvontaviranomaiselle. Asetuksen 77 artiklan 2 kohdan mukaan valvontaviranomaisen, jolle kantelu on tehty, on ilmoitettava kantelun tekijälle sen etenemisestä ja ratkaisusta, mukaan lukien 78 artiklan mukaisten oikeussuojakeinojen mahdollisuudesta. Rikosasioiden tietosuojadirektiivin 52 artiklan 4 kohta sisältää vastaavat vaatimukset. Lisäksi valvontaviranomaisen tehtäviä koskeva tietosuoja-asetuksen 57 artiklan 1 kohdan f alakohta ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 46 artiklan 1 kohdan f alakohta sisältää vaatimuksen selvityksestä ilmoittamisesta kohtuullisessa ajassa. Rikosasioiden tietosuojadirektiivin 46 artiklan 1 kohdan g alakohta asettaa saman vaatimuksen myös käsitellyn lainmukaisuuden tarkistamisesta ilmoittamiselle.

Asetuksen 78 artiklan 2 kohdan mukaan jokaisella rekisteröidyllä on oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoin, jos 55 ja 56 artiklan nojalla toimivaltainen valvontaviranomainen ei ole

käsitellyt kantelua tai ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa 77 artiklan nojalla tehdyn kantelun etenemisestä tai ratkaisusta, sanotun kuitenkin rajoittamatta muita hallinnollisia muutoksenhakukeinoja tai muita kuin oikeudellisia oikeussuojakeinoja. Rikosasioden tietosuoja-direktiivin 53 artiklan 2 kohta sisältää tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohtaa vastaavat säännökset, jotka liittyvät 52 artiklan nojalla tehtyihin kanteluihin.

Edellä mainitut säännökset asettavat toimivaltaiselle viranomaiselle kolmen kuukauden määräajan, jossa rekisteröidylle on vähintään ilmoitettava kantelun etenemisestä tai ratkaisusta. Tietosuojalainsäädäntö ei sen sijaan edellytä, että asia olisi käsiteltävä kokonaan tai ratkaistava kolmen kuukauden määräajassa.

3 Nykytila ja sen arviointi

Tietosuojavaltuutetun päätöksenteko

Tietosuojavaltuutetun päätöksenteosta säädetään tietosuojalain 15 §:ssä. Pykälän mukaan tietosuojavaltuutettu ratkaisee asiat esittelystä, jollei hän yksittäistapauksessa toisin päätä. Tämä pykälä sekä 16 §:n säännökset apulaistietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista rajaavat ratkaisutoimivallan tietosuojavaltuutetulle ja apulaistietosuojavaltuutetuille. Lain säännökset eivät siten mahdollista sitä, että muu virkamies voisi käyttää ratkaisuvaltaa.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Perustuslakivaliokunta on etenkin perusoikeuskysymysten sääntelyn yhteydessä pitänyt välttämättömänä, että toimivaltainen viranomaisilmiö ilmenee laista yksiselitteisesti tai muuten täsmällisesti tai että ainakin viranomaisen toimivaltasuhteiden lähtökohdat samoin kuin toimivallan siirtämisen edellytykset ilmenevät laista riittävän täsmällisesti. Sen sijaan yksittäisten viranhaltijoiden tehtävät ja toimivaltuudet ilmenevät lain sijasta tyypillisemmin asetuksesta tai työjärjestyksestä.

Jos esittelijänä toimivalle virkamiehelle katsotaan tarkoituksenmukaiseksi ohjata ratkaisuvaltaa joissakin asioissa, laissa olisi säädettävä riittävällä tarkkuudella ainakin tietosuojavaltuutetun oikeudesta siirtää ratkaisuvaltaa tällaiselle virkamiehelle sekä tällaisen toimivallan siirron edellytyksistä.

Käsittelyn viivästyminen

Tietosuojavaltuutetun toimiston asioiden käsittely on yleisen tietosuoja-asetuksen voimaantulon jälkeen ruuhkautunut. Ylimmät laillisuusvalvojat ovat viime vuosien aikana käsitelleet useita käsittelyn viivästyminen liittyviä kanteluita. Kantelut voivat koskea pitkiä käsittelyaikoja (*käsittelyn viivästyminen*) tai tilanteita, joissa viranomaisilmiö ei ole käsitelty asiaa tai ei ole vastannut rekisteröidylle ollenkaan (*viranomaisen passiivisuus*).

Hallituksen esityksen valmistelun tukena on käytetty oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiain miehen ratkaisuja vuosilta 2018–2022. Tarkastelluista ratkaisuista ei suoraan käy ilmi, että kyse olisi ollut tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan tai rikosasioden tietosuoja-direktiivin 53 artiklan 2 kohdan tarkoittamasta passiivisuustilanteesta, jossa rekisteröity ei ole saanut mitään vastausta asian vireille saattamisesta lähtien. Niissä tilanteissa, joissa passiivisuutta on selvästi ilmennyt, kyseessä vaikuttaisi kuitenkin olleen inhimillinen virhe (esim. OKV/116/10/2020 ja EOAK/1010/2021).

Passiivisuustilanteita useammin ratkaisuissa on ollut kyse asian käsittelyn aiheettomasta viivästyisestä tietosuojavaltuutetun toimistossa (vaihteluvälin ollessa noin 1 vuosi 5 kuukautta–3

vuotta 6 kuukautta). Tietosuojavaltuutetun ylimmille laillisuusvalvojille toimittamissa selvityksissä esitettyinä syinä viivästyksille ovat olleet muun muassa tietosuojalainsäädännöstä seuranneet muutokset, koronapandemiasta johtuneet työn uudelleenjärjestelyt ja etenkin resurssien riittämättömyys. Ylimpien laillisuusvalvojien ratkaisukäytännössä on kuitenkin vakiintuneesti katsottu, ettei vetoaminen yleisiin resurssien niukkuuteen liittyviin syihin oikeuta poikkeamaan laissa säädetyistä asioiden käsittelyä koskevista vaatimuksista. Joissakin tapauksissa ylin laillisuusvalvoja on saattanut todeta tietosuojavaltuutetun antaman selvityksen asian luonteen tai erityisten olosuhteiden aiheuttamasta käsittelyn pidentymisestä ainakin osittain hyväksyttäväksi perusteeksi (esim. OKV/631/10/2021).

Osa kanteluista on koskenut tietosuojavaltuutetulle tehtyihin tiedustelupyyntöihin vastaamista. Tällaisissa tapauksissa itse asia on saatettu jo aiemmin vireille. Kun ratkaisua tai neuvontaa ei ole saatu, asianosaiset ovat tiedustelleet asian etenemistä ja tarkempia käsittelyaikoja. Tietosuojavaltuutettu ei ole välttämättä vastannut näihin tiedustelupyyntöihin nopeasti tai vastaukset ovat olleet liian yleisluontoisia tai muutoin puutteellisia (vastauksessa on esimerkiksi kerrottu keskimääräisiä käsittelyaikoja). Vastaus on saatettu myös antaa vasta ylimmälle laillisuusvalvojalle tehdyn kantelun jälkeen (esim. OKV/934/10/2020). Vastaamatta jääminen on tietosuojavaltuutetun selvitysten mukaan johtunut teknisistä tai inhimillisistä virheistä. Käsittelyn viivästymisen syynä on useimmiten ollut kiire ja resurssipula.

Asioiden ruuhkautunutta käsittelyä on onnistuttu purkamaan ja asioiden käsittelyn nopeuttamiseksi on tehty useita kehittämistoimenpiteitä, mukaan lukien tilapäinen henkilöresurssien osoittaminen työruuhkan purkamiseen. Oikeuskansleri on myös oma-aloitteisesti selvittänyt tietosuojavaltuutetun toimiston käsittelyiden viivästymistä ja ruuhkanpurkutoimenpiteitä ja todennut tulosten olevan niiden osalta lupaavia. Tilanteen on arvioitu normalisoituvan vuoden 2022 aikana, edellyttäen kuitenkin, että tietosuojavaltuutetun toimiston resurssit ovat riittävät.

Vaikka asioiden käsittelytilannetta on kohennettu jo erilaisin organisatorisin keinoin, asioiden joutuisa käsittely edellyttää kuitenkin tietosuojavaltuutetun toimiston toimintojen edelleen kehittämistä. Huomioiden sen, että suurin osa käsittelyn viivästymistä koskevista kanteluista ovat koskeneet muita kuin tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdassa ja rikosasoiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja tilanteita, kyseisten kohtien täytäntöönpanon lisäksi on tarpeen tarkastella myös muita lainsäädännön keinoja. Tietosuojavaltuutetun resurssija on lisätty viime vuosien aikana siten, että henkilöstömäärä on vuoteen 2016 verrattuna noin kaksinkertainen. Asiamäärät ovat kuitenkin erityisesti oikeudellisesti yksinkertaisissa ja toistuvissa asioissa suuria, vaikka niiden määrä onkin vakiintunut. Tästä johtuen riittävän resursoinnin lisäksi erityisesti päätöksentekomenettelyn keventämisellä yksinkertaisissa asioissa olisi käsittelyn viiveitä vähentävää vaikutusta. Tämä kuitenkin edellyttäisi tietosuojalain muuttamista.

Oikeussuojakeinot viranomaisen viivästys- ja passiivisuustilanteessa

Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Hallintolain 23 §:n 1 momentin mukaan asia on käsiteltävä ilman aiheutonta viivytystä. Pykälän 2 momentin mukaan viranomaisen on esitettävä asianosaiselle tämän pyynnöstä arvio päätöksen antamisajankohdasta sekä vastattava käsittelyn etenemistä koskeviin tiedusteluihin. Asian käsittely ja käsittelyn viivytyksettömyys ovat myös virkamiehen virkavelvollisuuksia. Valtion virkamieslaissa (750/1994) ja kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetussa laissa (304/2003) säädetään virkamiesten ja viranhaltijoiden yleisestä velvollisuudesta suorittaa tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä. Tietosuoja-asetuksen 77 artiklan 2 kohdan ja rikosasoiden tietosuojalain 29 §:n 2 momentin ja 57

§:n säännökset ovat osittain päällekkäisiä näiden hallintolain ja virkamiehiä koskevan lainsäädännön mukaisten vaatimusten kanssa. Tietosuojalainsäädäntö kuitenkin edellyttää, että valvontaviranomainen ilmoittaa asian etenemisestä oma-aloitteisesti rekisteröidylle.

Hallintolaissa ei säädetä yleisesti sovellettavasta kiinteästä määräajasta, jossa hallintoasia olisi käsiteltävä. Hallintoasian laatu ja laajuus vaikuttavat merkittävästi siihen, miten joutuisasti se on mahdollista käsitellä. Hallintolain 23 a §:n mukaan viranomaisen on kuitenkin määriteltävä toimialansa keskeisissä asiaryhmissä odotettavissa oleva käsittelyaika sellaisille hallintopäätöksellään ratkaistaville asioille, jotka voivat tulla vireille vain asianosaisen aloitteesta. Tämä ei koske asioita, joiden käsittelylle on säädetty määräaika. EU:n tietosuojalainsäädäntö ei aseta myöskään määräaika, jossa valvontaviranomaisen olisi käsiteltävä asia. Sen sijaan erityislainsäädännöstä löytyy säännöksiä, joilla viranomaisen ratkaisutoiminnalle asetetaan nimenomaisia määräaikoja tietyissä asiaryhmissä. Tällöin säädetään yleensä myös siitä, että jos viranomainen ei ole tehnyt päätöstä määräajassa, asiassa voidaan tehdä valitus, jonka katsotaan kohdistuvan viranomaisen kielteiseen päätökseen. Näillä erityissäännöksillä pannaan tyypillisesti täytäntöön unionin oikeuteen sisältyviä direktiivejä, joissa on nimenomaisesti edellytetty määräaikaan sitottua päätöksentekoa ja mahdollisuutta saattaa asia tuomioistuimen käsiteltäväksi, jollei määräaika noudateta. (Ks. Hallintolainkäytön kehittämistarpeita – Näkökohtia lainvalmistelun pohjaksi, [Oikeusministeriön julkaisuja 2006:4](#), s. 97) Yksittäisiin lakeihin sisältyviä säännöksiä, jotka koskevat oikeussuojakeinoja viranomaisen passiivisuustilanteisiin, ovat esim. ammattipätevyyden tunnustamisesta annetun lain (1384/2015) 24 § 2 momentti, terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994) 39 § 4 momentti, luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 4 luvun 2 §:n 3 momentti, ja vakuutusyhtiölain (521/2008) 2 luvun 6 §:n 4 momentti.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019) 19 §:ssä säädetään hallintolainkäytössä käsiteltävän muun asian kuin valituksen tai ylimääräisen muutoksenhaun (muu hallintolainkäyttöasia) vireillepanosta. Lisäksi laki sisältää tarkempia säännöksiä hallintoriita-asioista. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettuun lakiin ei sisälly nimenomaisia säännöksiä tuomioistuimissa käytettävistä oikeussuojakeinoista, jotka koskisivat viranomaisen passiivisuustilannetta. Tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan edellyttämästä valitusoikeudesta tuomioistuimeen valvontaviranomaisen passiivisuustilanteessa ei säädetä myöskään tietosuojalaissa ja rikosasioiden tietosuojalaissa.

Jos hallintoviranomainen laiminlyö hallintopäätöksen tekemisen tai hallintopäätöksen tekeminen viivästyy, asianosaisella ei ole yleensä mahdollisuutta saattaa tällaista asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Perustuslain 21 §:n sanamuoto mahdollistaa sen, että tehokas oikeussuojakeino voi tuomioistuimen lisäksi olla myös muu viranomainen. Perustuslain 21 §:ssä ei toisaalta nimenomaisesti säädetä oikeussuojakeinosta toimivaltaisen viranomaisen passiivisuustilanteessa. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain esitöistä (HE 29/2018 vp) tai oikeuskäytännöstä ei myöskään löydy tukea sille, että viranomaisen passiivisuutta koskeva asia voitaisiin saattaa hallintoriitana tai muuna hallintolainkäyttöasiana tuomioistuimen käsiteltäväksi. Lain 20 §:n perusteluissa nimenomaisesti todetaan, että hallintoriita ei olisi käytettävissä silloin, kun viranomainen ei ole tehnyt toimivaltaansa kuuluvaa valituskelpoista hallintopäätöstä tai hallintopäätöksen tekeminen on viivästynyt. Hallintoviranomaisen passiivisuus ei ollut esimerkiksi peruste hallintoriitamenettelylle oikeussuojan saamiseksi tapauksessa KHO 2007:22, jossa oli kyse poroaidan rakentamisesta ja paliskunnan velvollisuudesta antaa asiassa valituskelpoinen päätös.

Viranomaisen passiivisuustilanteessa käytettäväksi jäävät käytännössä hallintokantelu sekä kantelu ylimmille laillisuusvalvojille, jotka eivät tarkoita pääsyä tuomioistuimeen. Hallintokantelu on luonteeltaan vapaamuotoinen ilmoitus valvontaviranomaiselle siitä, että viranomainen on menetellyt lainvastaisesti tai ei täytä velvollisuuksiaan. Jos valvontaviranomainen katsoo,

että valvottava on menetellyt lainvastaisesti, se voi ryhtyä hallinnollisiin ohjaus- tai kurinpitoimenpiteisiin, joiden sisältö vaihtelee hallinnonaloittain. Vastaavasti ylimmät laillisuusvalvojat, eli eduskunnan oikeusasiamies ja valtioneuvoston oikeuskansleri, voivat ilmaista valvottavalle käsityksensä menettelyn lainvastaisuudesta tai antaa tälle huomautuksen. Sen sijaan kanteluita käsittelevät viranomaiset eivät yleensä voi varsinaisesti puuttua asian käsittelyyn viranomaisessa. Vakavissa tapauksissa laillisuusvalvojat voivat määrätä nostettavaksi syytteen virkarikoksesta. Perustuslain 118 §:n mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Virkavastuu voi toteutua rikosoikeudellisena tai vahingonkorvausvastuuna.

Tietosuojavaltuutetun osalta rekisteröidyillä on käytännössä käytettävissään kantelu eduskunnan oikeusasiamiehelle tai valtioneuvoston oikeuskanslerille. Jotta tietosuojasetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan mukaiset vaatimukset toteutuisivat, valitusoikeudesta tuomioistuimeen passiivisuustilanteissa olisi säädettävä erikseen.

Asianosaisella on lisäksi oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (362/2009) mukaan oikeus saada valtion varoista hyvitys, jos oikeudenkäynti viivästyy. Hallintolainkäyttöasiassa oikeudenkäynnin keston huomioon otettava aika alkaa, kun vireillepanoasiakirja on toimitettu asianomaiselle tuomioistuimelle tai viranomaiselle. Oikeudenkäynnin keston huomioon otettava aika alkaa kuitenkin jo oikaisuvaatimuksen tai muun vastaavan hallintomenettelyssä käsiteltävän vaatimuksen tekemisestä, jos tällainen vaatimus on lain mukaan tehtävä ennen kuin päätökseen saa hakea muutosta valittamalla. Erityisestä syystä oikeudenkäynnin keston huomioon otettava aika voi alkaa tätä aikaisemmasta ajankohdasta.

Ahvenanmaan maakuntalainsäädäntö

Ahvenanmaan maakunnan lainsäädäntövallasta säädetään Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 18 §:ssä. Valtakunnan lainsäädäntövallasta säädetään lain 27 §:ssä. Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n mukaan maakunnalla on lainsäädäntövaltaa asioissa, jotka koskevat maakunnan hallitusta sekä sen alaisia viranomaisia ja laitoksia. Ahvenanmaan maakunnan ja kuntien viranomaisten hallussa olevien henkilötietojen suoja on Ahvenanmaan itsehallintolain 19 §:ssä tarkoitetussa maakuntalakien lainsäädäntövalvonnassa katsottu itsehallintolain 18 §:n 1 ja 4 kohdan nojalla kuuluvan maakunnan lainsäädäntövaltaan.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tietosuojalain 15 §:ää. Ehdotuksen mukaan tietosuojavaltuutettu voisi siirtää ratkaisovaltaa esittelijöinä toimiville virkamiehille asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut. Ehdotuksen tarkoituksena on mahdollistaa oikeudellisesti yksinkertaisten, mutta hallintopäätöstä edellyttävien asioiden ratkaisu nopeammin ja vapauttaa samalla tietosuojavaltuutetun ja apulaistietosuojavaltuutettujen resursseja enemmän oikeudellista harkintaa edellyttävien asioiden ratkaisuun. Samalla muutoksen tavoitteena on parantaa edellytyksiä siihen, että rekisteröidyn oikeus asian viivytyksettömään käsittelyyn toteutuu.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tietosuojalain 21 §:ää sekä rikosasioiden tietosuojalain 57 §:ää. Esityksen mukaan rekisteröidyillä olisi oltava oikeus saattaa asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi tilanteessa, jossa tietosuojavaltuutettu laiminlyö rekisteröidyn asian käsittelyn tai ei ilmoita tälle asian etenemisestä tai ratkaisusta kolmen kuukauden kuluessa. Ehdotetuilla säännöksillä varmistettaisiin, että rekisteröidyillä on kaikissa tietosuojalainsäädännön edellyttämissä

tilanteissa EU:n perusoikeuskirjan 47 artiklassa tarkoitettu tehokas oikeussuojakeino tuomioistuimessa.

Tietosuojalain 25 §:ää ja rikosasioiden tietosuojalain 59 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että hallinto-oikeuden käsiteltäväksi saatettua tietosuojavaltuutetun passiivisuustilannetta koskevasta hallinto-oikeuden päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Ehdotuksen tarkoituksena on varmistaa, että korkeimman hallinto-oikeuden käsiteltäväksi ei päätyisi valitusasioita, joiden käsittely siellä ei lisäisi asianosaisen oikeusturvaa millään tavoin.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Rekisteröidyn käytettävissä on nykyisin mahdollisuus kannella valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle, jos tietosuojavaltuutettu ei ole vastannut rekisteröidyn yhteydenottoon kolmen kuukauden kuluessa sen vastaanottamisesta. Oikeuskanslerin ja oikeusasiamiehen päätöksiä yleensä kunnioitetaan ja noudatetaan. Heidän asemansa ja roolinsa ovat niin vakiintuneet, että kansalaiset tietävät, miten he voivat käyttää tätä oikeussuojakeinoa. Ylimmille laillisuusvalvojille tehtävällä kantelulla on myös etuja tuomioistuinmenettelyyn nähden, koska se on maksuton ja eikä siihen liity erityisiä muotovaatimuksia. Viranomaisiin kohdistuvaa laillisuusvalvontaa täydennetään rikosoikeudellisilla keinoilla, jotka ovat rekisteröidyn käytettävissä, jos asian käsittelyssä ilmenee vakavia viivästyksiä, sekä vahingonkorvausoikeudellisilla keinoilla, jos viivästyksistä aiheutuu vahinkoa. Ehdotettu sääntely ei rajoittaisi näiden keinojen käyttöä ainakaan muissa kuin tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdassa ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa.

Edellä mainitut oikeussuojakeinot koskevat tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohtaa ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohtaa laajemmin myös tilanteita, joissa käsittelyaika on muodostunut kohtuuttoman pitkäksi. Ylimpien laillisuusvalvojien käsiteltävänä on ollut vain harvoin kyseisten artiklojen tarkoittamia tilanteita koskevia asioita. Siten ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan olevan vain vähäistä vaikutusta rekisteröidyn oikeuksien toteutumiseen.

Esityksellä arvioidaan kuitenkin olevan myönteistä vaikutusta rekisteröidyn oikeuksien toteutumiseen niissä tilanteissa, joissa rekisteröity ei ole saanut tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdassa tai rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua vastausta. Hallinto-oikeuden asiassa antama ratkaisu olisi oikeudellisesti sitova. Lisäksi tuomioistuimella olisi mahdollisuus asettaa uusi määräaika rekisteröidylle annettavalle vastaukselle.

Taloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisiin

Ylimmät laillisuusvalvojat

Oikeuskanslerille tehtyjä kanteluita tuli vireille 1654 vuonna 2022, ja kokonaismäärä on ollut 2088–2844 vuosina 2018–2021. Tietosuojavaltuutettua koskevia kanteluita kirjattiin 12 vuonna 2022, kun lukumäärät vuosina 2018–2021 vaihtelivat, ollen 4–25. Eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtiin yhteensä 5561–7651 kantelua vuosina 2018–2021. Sellaisia kanteluita, joissa vähintään yksi kantelun kohteista oli tietosuojavaltuutettu, tuli vireille vuonna 2022 yhteensä 18. Tällaisia kanteluita oli 5–23 vuosina 2018–2021. Ylimpien laillisuusvalvojien käsittelemien kanteluiden lukumäärät sisältävät myös muita kuin käsittelyn viipymistä tai käsittelyaikaa koskevia asioita. Käsittelyn viipymistä tai käsittelyaikaa koskevia kanteluita on kuitenkin tehty vuosittain useita erityisesti vuodesta 2020 alkaen.

Vireille tulleiden tai ratkaistujen kanteluasioiden lukumääristä ei pysty sellaisenaan tekemään varmoja johtopäätöksiä mahdollisen käsittelyn viipymiseen liittyvän ongelman laajuudesta tai ehdotettujen lainmuutosten vaikutuksista, ottaen huomioon sen, että kaikki rekisteröidyt eivät kantele asiasta. Tilastojen perusteella voidaan kuitenkin esittää suuntaa antavia arvioita, ja johtopäätösten tukena voidaan käyttää annettujen ratkaisujen kvalitatiivista arviointia. Tarkasteluista ylimpien laillisuusvalvojen käsittelemistä kanteluista suurin osa on tietosuojavaltuutetun osalta koskenut asian käsittelyaikaa, kun taas ylimpien laillisuusvalvojen käsiteltävänä on vain harvoin ollut sellaisia kanteluita, jotka ovat koskeneet tilanteita, joissa rekisteröity ei ole saanut ollenkaan vastausta tietosuojavaltuutetulta kolmen kuukauden kuluessa. Ehdotettu uusi menettely ei koskisi laajemmin käsittelyn viivästystilanteita. On mahdollista, että ylimmät laillisuusvalvojat soveltaisivat lakia jatkossa siten, että tuomioistuinmenettely olisi ensisijainen suhteessa ylimmälle laillisuusvalvojalle tehtävään kanteluun. Rekisteröidyllä olisi kuitenkin edelleen käytettävissään kantelu ylimmälle laillisuusvalvojalle ainakin niissä asioissa, joissa on kyse pitkästä käsittelyajasta. Siten ylimpien laillisuusvalvojen käsiteltäväksi tulevista kanteluasioista jäisi todennäköisesti pois hyvin pieni määrä tietosuojavaltuutettua koskevia kanteluita. Ehdotetulla sääntelyllä arvioidaan siten olevan vain vähäistä vaikutusta ylimpien laillisuusvalvojen työhön.

Tietosuojavaltuutettu

Esityksellä ei olisi suoria taloudellisia vaikutuksia tietosuojavaltuutetulle. Ehdotettujen uutta oikeussuojakeinoa koskevien säännösten sekä 15 §:n muutoksen tavoitteena on kuitenkin edistää yleisesti asioiden käsittelyä kohtuullisessa ajassa. Ehdotettu 15 §:n muutos lisäksi vapauttaisi tietosuojavaltuutetun ja apulaistietosuojavaltuutettujen resursseja siten, että niitä voitaisiin kohdentaa aiempaa tarkoituksenmukaisemmalla tavalla enemmän oikeudellista harkintaa edellyttävien asioiden käsittelyyn ja ratkaisuun. Samalla muutos antaisi tietosuojavaltuutetulle mahdollisuuden järjestää toimiston työtä nykyistä tehokkaammin.

Tietosuojavaltuutetun toimistoon tulee vuosittain vireille noin 11 000 asiaa. Vireille tulevien asioiden kokonaislukumäärä sisältää kanteluiden lisäksi myös muita asioita kuten erilaisia tiedusteluja, joiden johdosta ei ole tarpeen tehdä hallintopäätöstä. Asioita, joissa lain soveltamiskäytäntö on joiltakin osin vakiintunut, ovat esimerkiksi terveydenhuollon sektorilla rekisteröidyn pyynnöt potilaskertomuksiin sisältyvien kuvasten tai lääkärin diagnoosien muuttamiseksi, sekä henkilötietojen tietoturvaloukkauksia koskevat ilmoitukset. Terveydenhuollon sektorilla on tullut vuosina 2018–2022 vireille yhteensä 1878–2450 asiaa. Tietoturvaloukkauksia koskevat ilmoitukset muodostavat tietosuojavaltuutetun toimistoon vireille tulleiden asioiden suurimman yksittäisen ryhmän. Henkilötietojen tietoturvaloukkauksia koskevia ilmoituksia on tullut vuosina 2018–2022 vireille 2220–5446. Vuosien 2019–2021 aikana ilmoitusten käsittelyprosessia on jo kehitetty ja tehostettu muun muassa ottamalla käyttöön vakiovastaus niiden tietoturvaloukkausten osalta, jotka todennäköisesti eivät johda jatkotoimenpiteisiin. Siltä osin kuin ilmoitusten johdosta on tehtävä hallintopäätös, sovellettava menettely on kuitenkin tietosuojalain 15 §:n mukaisesti esittelymenettely.

Edellä mainittujen tilastojen valossa ehdotetun 15 §:n muutoksen vaikutukset tietosuojavaltuutetun toimistolle olisivat merkittäviä jo pelkästään henkilötietojen tietoturvaloukkauksia koskevien ilmoitusten osalta, kun ilmoitusten johdosta tehtäviä toistuvaisluontoisia hallintopäätöksiä koskeva menettely tehostuisi. Alustavan arvion mukaan ehdotetun 15 §:n säännöksen mukaista ratkaisuvallan siirtoa voisi myös soveltaa useaan kymmeneen prosenttiin vireille tulevista terveydenhuollon sektoria koskevista asioista.

Kun valtuutettujen resursseja ei olisi tarpeen käyttää sellaisten asioiden käsittelyyn ja ratkaisuun, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut, lainmuutoksella olisi menettelyä nopeutta-

vaa ja käsittelyn viiveitä vähentävää vaikutusta erityisesti niissä asiaryhmissä, joita muutos koskisi. Koska nämä ovat lukumäärällisesti merkittäviä suhteessa vuosittain vireille tulevien asioiden kokonaismäärään, muutoksilla olisi myös laajemmin tietosuojavaltuutetun työtä tehostavaa vaikutusta.

Tietosuojavaltuutetun toimisto on toteuttanut jo aiemmin useita toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ollut tehostaa asianhallintaa ja nopeuttaa asioiden käsittelyä. Lainsäädännön muutosten vaikutuksia tietosuojavaltuutetun työmäärään olisi siten seurattava edelleen kokonaisuutena.

Hallinto-oikeudet

Ehdotetuilla tietosuojalain ja rikosasioiden tietosuojalain muutoksilla olisi lisätyötä aiheuttavaa vaikutusta hallinto-oikeuksille. Ehdotettu sääntely ei sisältäisi erityisiä säännöksiä, joiden nojalla rekisteröidyn olisi esimerkiksi ensin esitettävä tietosuojavaltuutetulle kiirehtimispyyntö tai vaadittava asian ratkaisua. Vaikka lakiehdotukset sisältävät riskin tarpeettomasti hallinto-oikeuksiin ohjautuvista asioista, on kuitenkin odotettavissa, että suurin osa rekisteröidyistä olisi ensisijaisesti yhteydessä tietosuojavaltuutettuun sen selvittämiseksi, miten asian käsittely etenee sen sijaan, että nämä saattaisivat asian suoraan hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Tätä todennäköisyyttä lisää se, että hallinto-oikeuksien käsittelemistä asioista peritään tuomioistuinmaksu, joka on hallinto-oikeudessa 270 euroa. Ottaen myös huomioon, että ylimpien laillisuusvalvojen käsittelemistä asioista vain hyvin harva on koskenut tietosuojalainsäädännössä tarkoitettua passiivisuustilannetta, asioita ohjautuisi todennäköisesti vain harvoin hallinto-oikeuksien käsiteltäväksi. Hallinto-oikeuksille aiheutuvan lisätyön määrän arvioidaan siten jäävän vähäiseksi. Lakiehdotukset sisältäisivät lisäksi säännökset valituskiellosta korkeimpaan hallinto-oikeuteen, joten ehdotetuilla säännöksillä ei olisi korkeimpaan hallinto-oikeuteen kohdistuvia vaikutuksia.

Hallintoasioiden asianmukaisen käsittelemisen ja muutoksenhakujärjestelmän tarkoituksenmukaisuuden kannalta hallintotuomioistuimen käsiteltäväksi tulisivat ohjautua vain asioita, joissa asiaa on ensin selvitetty riittävästi hallintoviranomaisessa. Myös ehdotetun sääntelyn lähtökohdiana on edelleen, että hallintoasian selvittämisen ja päätöksen tekemisen olisi sujuttava ilman aiheutonta viivytystä hallintoviranomaisessa. Tavoitteena on, että asioita ohjautuisi hallinto-oikeuksiin nykytilaa vastaavasti lähinnä muutoksenhaun kautta.

Ehdotetuilla lainmuutoksilla ei olisi välittömiä resurssivaikutuksia hallintotuomioistuimille, ottaen huomioon asioiden todennäköisen vähäisen lukumäärän. Siinä tapauksessa, että uudet asiaryhmät on mahdollista luokitella tietojärjestelmässä samaan asiaryhmään kuin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 19 §:n mukaiset muut hallintolainkäyttöasiat luokitellaan, lainmuutoksilla ei olisi myöskään tietojärjestelmävaikutuksia tai vaikutuksia toimintamenoihin.

Vaikutukset perusoikeuksien ja henkilötietojen suojaan

Tietosuojalaissa ja rikosasioiden tietosuojalaissa ei ole tietuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin edellyttämää säännöstä oikeudesta oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa tilanteessa, jossa tietosuojavaltuutettu ei ota valitusta käsiteltäväksi tai anna rekisteröidylle vähintään ilmoitusta asian etenemisestä. Ehdotettujen lainmuutosten tavoitteena on panna täytäntöön tietuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin säännökset puuttuvilta osin siten, että rekisteröidyn oikeudet toteutuvat säännösten edellyttämällä tavalla myös näissä tilanteissa. Vaikka hallinto-oikeuden määräykset olisivat oikeudellisesti sitovia, niiden tehosteeksi ehdotetaan mahdollisuus asettaa uusi määräaika rekisteröidylle annettavalle ilmoitukselle. Ehdotetut säännökset eivät sisällä muita erityisiä tuomioistuimen ratkaisua tehostavia toimenpiteitä. Ehdotettujen säännösten vaikutukset olisivat siten käytännössä vastaavanlaiset kuin ylim-

pien laillisuusvalvojen ratkaisujen nykyiset vaikutukset, lukuun ottamatta mahdollisesti ilmoitukselle asetettavan määräajan oikeudellista sitovuutta. Toisaalta ehdotetuissa säännöksissä tarkoitettut passiivisuustilanteet ovat olleet harvinaisia. Tuomioistuinmenettelyn ei myöskään arvioida nopeuttavan rekisteröidyn asian käsittelyä tietosuojavaltuutetun toimistossa, koska asian käsittelylle ei olisi mahdollista asettaa määräaika. Ehdotettujen uutta oikeussuojakeinoa koskevien säännösten vaikutusten yksityiselämän ja henkilötietojen suojaan arvioidaan siten jäävän vähäisiksi.

Sen sijaan ehdotetulla tietosuojalain 15 §:llä arvioidaan olevan oikeusturvaa sekä välillisesti myös henkilötietojen suojaa ja rekisteröidyn oikeuksia edistävää vaikutusta. Vaikutukset syntyisivät siitä, että tietosuojavaltuutetun toimiston ratkaisumenettely nopeutuisi eräissä asiaryhmissä, mikä vapauttaisi samalla resursseja enemmän oikeudellista harkintaa edellyttävien asioiden käsittelyyn. Muutos tukisi perustuslain 21 §:ssä ja hallintolain 23 §:ssä turvattua oikeutta viivyttyksettömään käsittelyyn. Viivytyksetön käsittely samalla edistää rekisteröidyn mahdollisuuksia käyttää tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojalain mukaisia oikeuksiaan tehokkaammin.

Vaikutukset yhdenvertaisuuteen

Tietosuoja-asetus edellyttää, että jokaisella rekisteröidyllä olisi oltava oikeus tehdä valitus yhdelle valvontaviranomaiselle, erityisesti asuinjäsenvaltiossaan, sekä oikeus soveltaa tehokkaita oikeussuojakeinoja perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaisesti, jos rekisteröity katsoo, että hänen asetukseen perustuvia oikeuksiaan on loukattu tai jos valvontaviranomainen ei käsittele valitusta, hylkää sen kokonaan tai osittain tai ei ryhdy toimiin, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien suojaamiseksi. Vastaavasti rikosasioiden tietosuojadirektiivin mukaisen oikeussuojan tulisi olla rekisteröidyn saatavilla asuinjäsenvaltiosta riippumatta. Hallituksen esityksellä lisätäisiin Suomen oikeusjärjestelmään siitä tällä hetkellä puuttuva tietosuojalainsäädännön edellyttämä oikeussuojakeino. Ehdotus saattaisi siten Suomessa asuvat rekisteröidyt tältä osin yhdenvertaiseen asemaan niissä EU:n jäsenvaltioissa asuvien rekisteröityjen kanssa, joissa oikeussuojakeino on jo toteutettu.

Perustuslain 6 § edellyttää ihmisten yhdenvertaisuutta lain edessä. Myös hallintolain 6 §:n mukaan hallinnossa asioivia on kohdeltava tasapuolisesti ja viranomaisilta edellytetään puolueettomuutta. Ehdotettu uusi oikeussuojakeino ei heikentäisi näiden säännösten mukaisia oikeuksia.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Uuden oikeussuojakeinon soveltamisala

Valmistelussa on yhtenä toteuttamisvaihtoehtona arvioitu yleisesti viranomaisiin sovellettavaa sääntelyä uusista oikeussuojakeinoista viivästystilanteisiin. Oikeusministeriön asettama passiivisuustyöryhmä, joka työskenteli vuosina 2007–2008, tarkasteli mietinnössään oikeussuojakeinoja tilanteissa, joissa hallintoviranomainen on laiminlyönyt hallintopäätöksen tekemisen tai hallintopäätöksen tekeminen on viivästynyt (Käsittelyn joutuisuus hallinnossa ja oikeussuojakeinot käsittelyn viivästyessä. Työryhmämietintö 2008:5). Mietinnössä ehdotettiin muun ohella säädettäväksi sellaisista uusista oikeussuojakeinoista, jotka olisivat asianosaisen käytettävissä hänen oikeuttaan, etuaan tai velvollisuuttaan koskevan asian käsittelyn viivästyessä hallinnossa (ns. kiirehtimisvaatimus ja viivästysvalitus). Ehdotettu oikeussuojakeinon soveltamisala olisi kattanut laajemmin käsittelyn kohtuuttoman viipymisen sen sijaan, että se olisi rajattu koskemaan pelkästään passiivisuustilanteita kuten tässä esityksessä ehdotetaan.

Passiivisuustyöryhmän mietinnöstä saadussa lausuntopalautteessa ([Oikeusministeriön lausunnot ja selvityksiä 2009:8](#)) lausunnonantajat suhtautuivat kriittisimmin ehdotukseen hallintotuomioistuimessa käsiteltävästä viivästysvalituksesta. Osa lausunnonantajista koki oikeussuojakeinojen kokonaisuuden perusteltuna ja tarpeellisenä, mutta tätä suurempi osa katsoi viivästysvalitusmenettelyn olevan liian raskas ja voivan johtaa tuomioistuinten työmäärän kasvuun. Lisäksi epäiltiin hallinnon ja oikeudenkäytön rajan hämärtyvän. Myös uuden oikeussuojakeinon soveltamisalan laajuudesta ja epäyhtenäisyydestä esitettiin kriittisiä huomioita.

Passiivisuustyöryhmän mietinnöstä saatujen lausuntojen perusteella oikeusministeriössä valmisteltiin keväällä 2012 uusi ehdotus käyttöalaltaan rajoitetummasta viivästysvalitusjärjestelmästä, joka olisi kuitenkin liittynyt laajemmin käsitellyn keston pelkän passiivisuustilanteen sijasta. Vaikka lausunnonantajat pitivät esityksen tavoitteita sinänsä kannatettavina, suhtauduttiin ehdotetun sääntelyn käytännön toimivuuteen ja tarpeellisuuteen edelleen varauksellisesti (ks. lausunnotiivistelmä, [Oikeusministeriön mietintö ja lausunnot 18/2013](#)). Oikeusministeriö päätyi lausuntopalautteen perusteella tuolloin siihen, että hallinnon oikeussuojajärjestelmän laajentamisen asemasta tarkoituksenmukaisempaa on jättää sääntely hallintoasioiden käsitellyn viiväytyksettömyydestä hallintolain varaan ja pyrkiä ratkaisemaan käsitellyn viivästyisestä mahdollisesti aiheutuvia oikeusturvaongelmia hallintoasioiden aineelliset erityispiirteet huomioon ottavassa erityislainsäädännössä (ks. hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hallintolain muuttamisesta, HE 50/2013 vp, s. 19–20).

Yleinen oikeussuojakeino viranomaisen käsitellyn viivästyä tai passiivisuutta vastaan on kantelu toimintaa valvovalle viranomaiselle (hallintolain 8 a luku) tai ylimmille laillisuusvalvojille eli eduskunnan oikeusasiamiehelle tai valtioneuvoston oikeuskanslerille. Jos viranomaisen laiminlyö hallintopäätöksen tekemisen tai hallintopäätöksen tekeminen viivästyy, asianosaisella ei ole yleensä mahdollisuutta saattaa asiaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Kantelu ylimmille laillisuusvalvojille on katsottu jatkossakin toimivaksi, tarkoituksenmukaisimmaksi, tehokkaimmaksi ja siksi perustelluksi säilyttää käsitellyn viivästytilanteiden osalta.

Viranomaisen viivästys- tai passiivisuustilanteita koskeva oikeussuojakeino hallintotuomioistuimessa olisi kansallisessa oikeusjärjestelmässämme poikkeuksellinen. Tästä syystä ja edellä mainituista syistä perustelluimpana toteutusvaihtoehtona pidetään oikeussuojakeinon rajaamista koskemaan ainoastaan tietosuojavaltuutettua sekä tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdassa ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuja tilanteita eli passiivisuustilanteita.

Muutoin viranomaisen velvollisuus käsitellä hallintoasiat ilman aiheetonta viivytystä sekä oikeusturvakeinot mahdollisissa viivästytilanteissa on koko kansallisen oikeusturvajärjestelmän johdonmukaisuuden turvaamiseksi perusteltua jättää nykyisen sääntelyn varaan. Kantelu ylimmille laillisuusvalvojille olisi edelleen rekisteröidyn käytössä oleva oikeusturvakeino silloin, kun kyse on sellaisesta viranomaisen lainvastaisesta menettelystä tai velvollisuuden täyttämättä jättämisestä, jota koskevaa vaatimusta tuomioistuin ei ole toimivaltainen käsittelemään. Esimerkiksi rikosasioiden tietosuojadirektiivissä edellytetään tarkistuksen tai tutkinnan etenemisestä ja tuloksista ilmoittamisesta kohtuullisessa ajassa (direktiivin 46 artikla). Nämä vaatimukset on pantu täytäntöön rikosasioiden tietosuojalain 29 §:ssä ja 57 §:n 1 momentissa.

Viivästys- tai passiivisuusasian käsittelyyn liittyviä kysymyksiä

Valmistelussa on arvioitu tarpeellisuutta säätää kiirehtimisvaatimuksen tai muun tiedustelun esittäminen tietosuojavaltuutetulle edellytykseksi saattaa kysymys laissa säädetyn määräajan ylittymisestä tuomioistuimen käsiteltäväksi. Passiivisuusasian käsittelyyn ei kuitenkaan tulisi aiheuttaa rekisteröidylle, tietosuojavaltuutetulle eikä tuomioistuimille tarpeetonta lisätyötä.

Koska menettelyn tulisi olla mahdollisimman selkeä ja kevyt kaikille osallisille, tällaista väli-vaihetta ei pidetty tarkoituksenmukaisena. Rekisteröity voi lähestyä tietosuojavaltuutettua tiedustellakseen asiansa käsittelyn vaihetta ilman laissa säädettyä velvoitettakin ennen kuin hän ottaa yhteyttä tuomioistuimeen. Todennäköistä on, että mahdollinen asian käsittelyssä tapahtunut laiminlyönti taikka muu erehdys tai laiminlyönti ratkeaa jo tällaisen vapaamuotoisen yhteydenoton perusteella, eikä oikeusturvan tarvetta panna asiaa vireille tuomioistuimessa ole lainkaan.

Silloin, kun käsiteltävän asian pohjalla ei vielä ole hallintopäätöstä, tuomioistuin ei käsitelisi sitä valitusasiana. Passiivisuustyöryhmä ehdotti, että viivästysvalitus olisi käsitelty hallintoriita-asioiden järjestyksessä. Hallintoriidan käyttöalaa ovat erilaiset julkisoikeudelliset maksuvelvollisuudet, korvaukset ja hyvitykset taikka muut oikeussuhteen sisältöä, laajuutta tai voimassaoloa koskevat erimielisyydet (ks. esim. Mäenpää 2018, s. 960–964). Oikeuskäytännössä hallintoriitamenettely on ollut käytössä esimerkiksi kuntien välisissä kustannusriidoissa ja terveydenhuollon saatavuutta koskevana oikeussuojakeinona (esim. lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälinepalveluita koskevat KHO 2002:61 ja KHO 2000:63). Hallintoriitamenettelyssä on käsitelty myös esimerkiksi virkasuhteen vahvistamista ja siihen liittyviä taloudellisia vaatimuksia (KHO 2019:120), omaishoitajan vapaita koskevaa erimielisyyttä (KHO 2019:69) ja erinäisiä takaisinperintätilanteita (KHO 2022:101; KHO 22.5.2018 T 2399). Hallintoriitana on käsitelty esimerkiksi tienpitäjän velvollisuutta liittymän tai sillan rakentamiseen (KHO 1962 I 3 ja 1977 A II 96) sekä kunnan velvollisuutta poistaa romuajoneuvo hakijan kiinteistöltä (KHO 28.2.2003 T 445). Ehdotettu oikeussuojakeino ei ongelmattomasti vertaudu näihin esimerkkeihin.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia valmisteltaessa on katsottu, että hallintoriita ei olisi käytettävissä silloin, kun viranomainen ei ole tehnyt toimivaltaansa kuuluvaa valituskel-poista hallintopäätöstä tai hallintopäätöksen tekeminen on viivästynyt (HE 29/2018 vp, s. 91). Tämä kanta on otettu myös oikeuskäytännössä asioissa, joissa käsiteltävässä asiassa on saatavissa toimivaltaisen viranomaisen ratkaisu (esim. KHO 2016:85; KHO 2008:38; KHO 2007:22).

Ehdotettu oikeussuojakeino olisi käytettävissä asiassa, jossa viranomainen ei vielä ole tehnyt pääasiassa ratkaisua, jolloin se ei luonteeltaan vertaudu erityisen hyvin hallintoriita-asioina tyy-pillisesti käsiteltäviin asiaryhmiin. Näillä perusteilla tässä esityksessä on päädytty siihen, että ehdotetussa oikeussuojakeinossa ei olisi kyse myöskään hallintoriita-asiasta, vaan muusta hallintolainkäyttöasiasta. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi hallintotuomioistuimessa käsiteltävät hakemus- ja alustusasiat, joista säädetään erikseen erityislainsäädännössä. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain asian käsittelyä koskevat säännökset olisivat sinänsä riittäviä myös passiivisuus- tai viivästysasian käsittelyyn.

Valmistelun aikana harkittiin tarvetta säännökselle siitä, että asian ollessa vireillä hallinto-oikeudessa tietosuojavaltuutetun olisi ilmoitettava hallinto-oikeudelle kanteluasian ratkaisemisesta ja toimitettava sille asiassa tehty päätös. Tällaista säännöstä pidettiin kuitenkin tarpeet- tomana, kun otetaan huomioon oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain sääntely asian selvittämisestä hallintotuomioistuimessa. Hallinto-oikeudella on oikeus ja velvollisuus tiedus- tella oikeudenkäynnin osapuolilta kaikista asian käsittelemisen kannalta olennaisista tiedoista. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 37 §:n 3 momentin mukaan sekä asianosaisen että viranomaisen on myötävaikutettava asian selvittämiseen sen oikeudellisen luonteen edel- lyttämällä tavalla, ja viranomaisen on oikeudenkäynnissä otettava huomioon tasapuolisesti yleiset ja yksityiset edut. Viranomaisen on myös annettava pyynnöstä lausunto asiaan (oikeuden- käynnistä hallintoasioissa annetun lain 42 §). On selvää, että pääasian ratkaiseminen viivästystä koskevan hallintolainkäyttöasian ollessa vireillä hallinto-oikeudessa on sellainen asian käsitte- lyyn vaikuttava seikka, josta viranomaisen on ilmoitettava tuomioistuimelle.

Lisäksi valmistelussa on arvioitu tarkoituksenmukaista hallinto-oikeuden kokoonpanoa käsittelemään tietosuojavaltuutetun passiivisuustilanteita. Oikeusturvaa parhaiten toteuttavan kokoonpanon määräytymisessä on huomioitava myös ehdotettu kiello valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Hallinto-oikeus on päätösvaltainen kolmijäsenisenä, jollei laissa erikseen toisin säädetä. Näin laajaa kokoonpanoa ei ole passiivisuusasioiden laatu ja laajuus huomioon ottaen pidetty ehdotuksessa perusteltuna. Siksi ehdotetaan, että passiivisuusasioita olisi toimivaltainen käsittelemään myös yhden tuomarin kokoonpano. Asioiden luonne voisi sinänsä puoltaa pääsäännön mukaisen kokoonpanon sijaan myös kahden tuomarin kokoonpanoa. Esityksessä on kuitenkin päädytty ehdottamaan yhden tuomarin kokoonpanoa erityisesti asioiden joutuisan käsittelyn turvaamiseksi. Laadultaan uuden asiaryhmän käsittely tulee olemaan summaarista ja asiat ovat sisällöllisesti verrannollisia sellaisiin prosessuaalisiin päätöksiin, joista säädetään hallinto-oikeuslain 12 §:n 3 momentissa. Viranomaisen käsittelyn viivästystä tai passiivisuutta koskevat asiat eivät ongelmattomasti vertaudu kahden tuomarin kokoonpanossa käsiteltäviin asiaryhmiin.

Yksi toteutusvaihtoehto voisi niin ikään olla tietosuojavaltuutetun passiivisuustilanteita koskevan asiaryhmän keskittäminen yhteen hallinto-oikeuteen. Tätä vaihtoehtoa ei kuitenkaan ole tämän esityksen valmistelun yhteydessä selvitetty tarkemmin. Yleinen pyrkimys on hallinto-oikeuksien mahdollisimman tasavahva toiminta, jolloin lähtökohtana tulee olla asioiden hajauttaminen kaikkiin hallinto-oikeuksiin. Asioiden keskittämiseen yhteen hallinto-oikeuteen tulisi olla erittäin painavat perusteet (ks. esim. hallituksen esitys eduskunnalle eräiden hallintoasioiden muutoksenhakusäännösten tarkistamisesta, HE 230/2014 vp, s. 40). On johdonmukaista, että passiivisuusasiaa käsitellään siinä hallinto-oikeudessa, joka on aikanaan toimivaltainen käsittelemään pääasiaa koskevan valituksen.

Tuomioistuimen ratkaisu viivästys- tai passiivisuusasiassa

Valmistelussa on arvioitu vaihtoehtoisia ratkaisuja, joita viranomaisen passiivisuudesta johtuvassa hallintolainkäyttöasiassa voitaisiin tehdä. Arvioinnissa on käytetty myös tukena muiden EU:n jäsenvaltioiden lainsäädännön toteutustapoja. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 82 §:n mukaan hallintotuomioistuin voi käsitellessään 4 luvussa tarkoitettua muuta hallintolainkäyttöasiaa hylätä tai hyväksyä esitetyn vaatimuksen tai jättää sen tutkimatta kokonaan tai osittain. Pykälän 3 momentissa säädetään tilanteista, joissa hallintotuomioistuin jättää muussa hallintolainkäyttöasiassa esitetyn vaatimuksen tutkimatta. Saman pykälän viimeisen momentin mukaan asian käsittely raukeaa, jos vaatimus peruutetaan tai siihen on muu vastaava syy.

Valmistelussa on arvioitu sitä, olisiko hallintotuomioistuimella syytä olla tarvittaessa käytössä muitakin erikseen säädettyjä ratkaisuvaihtoehtoja. Ehdotuksessa on päädytty esittämään hallinto-oikeudelle mahdollisuutta hallintoprosessilaissa säädettyjen ratkaisuvaihtoehtojen lisäksi määrätä tietosuojavaltuutetulle uusi määräaika. Jos vaatimus hyväksyttäisiin, tuomioistuin voisi asettaa viranomaiselle määräajan, jonka kuluessa sen on viimeistään ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta. Tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi, että asia olisi kokonaisuudessaan käsiteltävä asetettavassa määräajassa.

Yleisen tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdassa tarkoitettussa tilanteessa tietosuojavaltuutettu ei ole käsitellyt valitusta tai ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa 77 artiklan nojalla tehdyn valituksen etenemisestä tai ratkaisusta. Varsinainen kanteluasia on tietosuojavaltuutetun toimivaltaan kuuluva asia, johon annettavasta päätöksestä voi valittaa hallintotuomioistuimeen. Viranomaiskäsittelyn viivästystä koskevassa asiassa on siis kyse pääasiasta erillisen vaatimuksen ratkaisemisesta. Tästä syystä ratkaisuvaihtoehtona ei voisi olla, että tuomioistuin ottaisi viivästysasiaa käsitellessään pääasian ratkaistavakseen. On tärkeää tehdä selvä ero hallintomenettelyn ja lainkäytön välille.

Viivästysasian käsittelyssä hallinto-oikeus ei arvioisi esimerkiksi sitä, olisiko kanteluasian käsittely jo ollut sellaisessa vaiheessa, että se olisi ollut mahdollista ratkaista taikka sitä, onko tietosuojavaltuutettu perustellut passiivisuuttaan hyväksyttävien perusteiden. Jos tietosuojavaltuutettu on ylittänyt yleisessä tietosuojasetuksessa säädetyn määräajan, menettely on ollut oikeudellisesti virheellistä. Määräajan noudattamisen arviointi lienee melko suoraviivaista, eikä esimerkiksi vaadi kovin laaja-alaista asian selvittämistä eikä kuulemista. Tietosuojavaltuutetun käsittelemät kanteluasiat ovat moniasianosaisasioita. Passiivisuustilanteessa on kuitenkin lähtökohtaisesti kyse kanteluasian vireillepanijan ja tietosuojavaltuutetun välisestä asiasta, kun taas muut asianosaiset liittyvät pääasian käsittelyyn. Myös tästä syystä on tärkeää erottaa tietosuojavaltuutetulla olevan asian ja viivästysasian käsittelyt toisistaan esimerkiksi arvioitaessa sitä, keitä asiassa on kuultava ja mitä seikkaa ollaan selvittämässä.

Olisi myös tärkeää, ettei uudesta oikeussuojakeinosta muodostu epäasiallista keinoa vaikuttaa pääasian käsittelyyn. Oikeussuojakeinon olisi oltava joutuisa ja tehokas, mutta se ei saisi synnyttää ns. ohituskaistaa tietosuojavaltuutetun käsittelyssä olevissa asioissa. Lähtökohdan olisi mahdollisessa, yksittäisessä passiivisuustilanteessakin oltava se, että tietosuojavaltuutettu käsittelee kaikki sille saapuvat asiat yhdenvertaisessa järjestyksessä. Viivästysasiaa käsitellessään hallinto-oikeudella ei myöskään ole eikä sillä voikaan olla kattavaa kuvaa pääasian sisällöstä, vaan sen tutkittavana on vain käsittelyn viivästyminen laissa säädetystä määräajasta. Yleisen tietosuojasetuksen 78 artiklan 2 kohdassa ei edellytetä, että valvontaviranomaisen tulee ratkaista asia kolmen kuukauden määräajassa. Riittävää olisi, että tietosuojavaltuutettu on ilmoittanut rekisteröidylle asian etenemisestä mainitun määräajan puitteissa. Näistä syistä ehdotetaan, että hallintotuomioistuimen voisi asettaa uuden määräajan asian etenemisestä tai ratkaisusta ilmoittamiselle, eikä ratkaisemiselle.

Valmistelussa on arvioitu myös mahdollisuutta hallinnollisen sanktion määräämiselle passiivisuustilanteessa. Rangaistuksenluonteiset hallinnolliset seuraamukset perustuvat usein EU-oikeuteen ja liittyvät usein elinkeinotoiminnassa noudatettavien säännösten valvontaan. Ne saatavat tulla kyseeseen esimerkiksi aloilla, joilla harmaa talous on laajaa. Sanktiouhkaa ei ole perusteltua liittää luonteeltaan hyvin vähäisiin lainsäädännön rikkomuksiin tai laiminlyönteihin. Vain yhden perusoikeuden, tässä oikeusturvan, turvaamisen laiminlyöntiin kohdistuvan seuraamusmaksun uhka voisi kuitenkin vaarantaa perusoikeuksien keskinäisen punninnan tasapainoisuuden viranomaistoiminnassa. Seuraamusmaksun määräämistä viranomaiselle ei perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä ole pidetty mahdollisena (PeVL 14/2018 vp; PeVL 37/2021 vp). Viivytyksetön asioiden käsittely ja oikeus saada asiassa päätös ovat laissa säädettyjä perusvaatimuksia hallinnon toimivuudessa. Viranomaisen palveluksessa työskennellään virkavastuulla ja budjettisidonnaisesti. Viranomaiseen kohdistuva rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus olisi nykyisen oikeusjärjestyksen kannalta vieras menettely. Näistä syistä esityksessä tarkoitettuihin tietosuojavaltuutetun passiivisuustilanteisiin ei ehdoteta tuomioistuimen ratkaisuvaihtoehdoksi rangaistuksenluonteista seuraamusmaksua.

Yksi ratkaisuvaihtoehto voisi olla tuomioistuimen mahdollisuus asettaa uhkasakko päätöksensä tai asettamansa määräajan noudattamisen tehosteeksi. Tätä ehdotettiin passiivisuustyöryhmän mietinnössä, sitä seuranneessa esityksessä vuonna 2012 ja tietosuojalainsäädäntöä valmistelleen TATTI-työryhmän mietinnössä (Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 35:2017). Kuten edellä on todettu, viranomaiset toimivat virkavastuulla ja niiden on kaikissa tilanteissa hoidettava lakisääteiset tehtävänsä. Tuomioistuimen päätös on sitova. Jos hallinto-oikeuden päätöksestä ei voisi valittaa, se saisi lainvoiman heti. Tilanteessa, jossa hallinto-oikeus katsoisi tietosuojavaltuutetun rikkoneen yleisessä tietosuojasetuksessa asetettua määräaikaa, se osoittaisi velvoittavan, toimimaan kehottavan päätöksensä juuri sille. Yksittäisessä asiaryhmässä lopulli-

sen tuomioistuimen päätöksen tehosteeksi viranomaiselle asetettava uhkasakko voisi olla oikeusturvajärjestelmän systemaattisuuden ja uskottavuuden kannalta epäjohdonmukainen. Uhkasakkotehostetta määrääjän asettamisen tehosteena ei pidetä tarpeellisena.

Vastaavalla tavalla on arvioitu, ettei hyvitysmahdollisuus olisi tarkoituksenmukainen päätöstyypin passiivisuustilanteisiin ensinnäkin edellä todettuihin viranomaisen vastuisiin ja tuomioistuimen päätöksen sitovuuteen liittyvistä syistä. Hyvitys itsenäisenä ratkaisuna ei myöskään olisi johdonmukainen vielä siinä vaiheessa, kun pääasian käsittely on tietosuojavaltuutetun toimistossa kesken (vrt. esim. oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annettu laki 362/2009). Oikeudenmukaista hyvityksen määrää olisi tässä vaiheessa käytännössä hyvin vaikeaa arvioida, ottaen huomioon tietosuojalainsäädännössä tarkoitettua passiivisuustilanteen luonteen asiana. Esimerkiksi pakollista sosiaalivakuutusta koskevassa lainsäädännössä on säädetty oikeudesta saada rahallista hyvitystä, jos asian käsittely on viivästynyt yli laissa säädetyn määrääjän. Näin on myös tapaturma-asioita koskevassa erityislainsäädännössä (ns. viivästyskorotus). Kyse on kuitenkin hyvin eriluonteisista asiaryhmistä, joissa lainsäädäntö turvaa asianosaisen taloudellista toimeentuloa.

Ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisukäytännössä on vakiintuneesti katsottu olevan mahdollista, asianosaisen kohdistuneen loukkauksen sitä edellyttäessä, antaa hyvitysesityksiä, joissa viranomaista on suositeltu hyvittämään aiheuttamansa vahinko. Hyvitys voi olla aineeton toimenpide, kuten pahoittelu tai anteeksipyyntö, tai rahallinen korvaus. Hyvitysesityksillä on tähdätty tapahtuneen virheen hyvittämiseen (esim. EOAK/1503/2022; EOAK/602/2021). Kuten todettua, ylimpien laillisuusvalvojen ratkaisuja kunnioitetaan ja viranomaiset noudattavat niitä. Tämäkin oikeusturvakeino olisi edelleen rekisteröidyn käytettävissä tilanteissa, joita tuomioistuin ei olisi toimivaltainen ratkaisemaan.

Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaan hallinto-oikeuden hallintolainkäyttöasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan (oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 107 §:n 1 momentti). On tärkeää, ettei uusi oikeussuojakeino muodostuisi liian raskaaksi suhteessa käsiteltävään asiaan. Liian raskas oikeussuojamenettely voisi viedä voimavaroja varsinaisten asioiden käsittelyltä sekä viranomaisessa että tuomioistuimessa ja olla käytännössä tehoton. Asian laatu ja luonne huomioon ottaen ehdotuksessa on päädytty esittämään, että tarkoituksenmukaista olisi säätää jatkovalituskiellosta korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Viivästysasian käsitteleminen korkeimmassa hallinto-oikeudessa ei lisäisi asianosaisen oikeusturvaa, kun huomioidaan erityisesti asiaryhmän oikeudellisesti yksinkertainen, kaavamainen ja kiireellinen luonne ja se, ettei tuomioistuin arvioisi tässä yhteydessä varsinaista pääasiaa, jonka ratkaiseminen kuuluu tietosuojavaltuutetulle. Yleinen laillisuusvalvonta, pääsy hallinto-oikeuteen viivästysasiassa ja pääsäännön mukainen muutoksenhakutie pääasiassa annettuun ratkaisuun oikeussuojakeinot olisivat riittävät ja rekisteröityä tehokkaasti turvaavat oikeussuojakeinot tietosuojaasioissa. Voimavaroja on tärkeää keskittää varsinaisen kanteluasian käsittelyyn ja toisaalta luoda sellainen uusi oikeusturvakeino, joka ennen kaikkea edistäisi viranomaisen ratkaisua odottavan pääasian joutuisaa käsittelyä.

5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

EU:n jäsenvaltioiden lainsäädäntö on muuttunut ja yhdenmukaistunut merkittävästi EU:n uudistuneen tietosuojalainsäädännön myötä. Komissio on myös seurannut yleisen tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa (komission tiedon-

annot [COM\(2020\) 264 final](#), [COM\(2022\) 364 final](#)). Huomioiden EU:n tietosuojalainsäädännön tavoitteen varmistaa mahdollisimman yhtenäinen tietosuojan taso koko unionin alueella, osana esityksen sisältämien ehdotusten valmistelua on vertailtu, millä tavalla muut jäsenvaltiot ovat toteuttaneet tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan edellyttämät tehokkaat oikeussuojakeinot tilanteessa, jossa toimivaltainen valvontaviranomainen ei ole käsitellyt valitusta tai ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa sille tehdyn valituksen etenemisestä tai ratkaisusta.

Useat jäsenvaltiot ovat saattaneet tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan edellyttämät oikeussuojakeinot voimaan tietosuoja-asetusta täydentävässä lainsäädännössä ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolainsäädännössä. Osassa jäsenvaltioista tällaisista oikeussuojakeinoista säädetään tietosuojalainsäädännön lisäksi tai yksinomaan yleisesti julkishallintoa koskevassa lainsäädännössä. Joissakin jäsenvaltioissa tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan tarkoittamat oikeussuojakeinot perustuvat suoraan asetuksen säännöksiin. Useimmissa jäsenvaltioissa tuomioistuin voi palauttaa asian tietosuojaviranomaisen käsiteltäväksi ja määrätä sen tutkimaan asia ja tekemään asiassa päätöksen. Joissakin jäsenvaltioissa on sen lisäksi käytössä tuomioistuimen päätöstä tehostavia keinoja, erityisesti mahdollisuus velvoittaa valvontaviranomainen ratkaisemaan asia määrääjässä tai mahdollisuus määrätä viranomaiselle taloudellisia seuraamuksia. Joissakin jäsenvaltioissa tuomioistuin voi tehdä asiassa myös aineellisen ratkaisun tai kohdistaa toimenpiteitä rekisterinpitäjään. Joskus tuomioistuin voi päättää samalla rekisteröidylle käsittelyn viivästyksen johdosta maksettavasta korvauksesta. Suomen hallintoprosessioikeuteen ovat vaikuttaneet erityisesti ruotsalainen, saksalainen ja ranskalainen järjestelmä, joissa kaikissa on erilliset hallintotuomioistuimet, kun esimerkiksi tanskalainen järjestelmä poikkeaa siitä selvästi (HE 9/2018 vp). Myös norjalainen järjestelmä poikkeaa Tanskan tavoin suomalaisesta. Jäljempänä vertaillaan tiiviisti Saksan, Itävallan, Alankomaiden, Ranskan, Irlannin ja Tanskan säännöksiä sekä Euroopan talousalueen valtioista Norjan säännöksiä.

Saksassa henkilötietojen käsittelystä säädetään kansallisesti sekä liittovaltio- että osavaltiotasolla. Tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohta on pantu täytäntöön Saksassa liittovaltiotason tietosuojalaissa (*Bundesdatenschutzgesetz*, jäljempänä BDSG), jonka mukaan rekisteröidyllä on oikeus saattaa asia tietosuojaviranomaista vastaan vireille hallintotuomioistuimessa. Säännökset kattavat sekä liittovaltion tietosuojaviranomaisen (*Aufsichtsbehörde des Bundes/ Bundesbeauftragte*) että osavaltioiden tietosuojaviranomaiset (*Aufsichtsbehörden der Länder*). Tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohtaa sovelletaan suoraan, minkä lisäksi tulevat sovellettavaksi yleiset hallintolainkäyttölain (*Verwaltungsgerichtsordnung*) säännökset. Jos rekisteröity haluaa tietosuojaviranomaiselta passiivisuustilanteessa muodollisen hallintopäätöksen (*Verwaltungsakt*), tämän käytettävissä on mahdollisuus valittaa hallintotuomioistuimeen, joka voi velvoittaa viranomaisen tekemään päätöksen (*Verpflichtungsklage*, 42 §, 75 §). Saksassa on myös mahdollista, että tuomioistuin pelkäänsä määrää viranomaisen käsittelemään asiaa. Hallintolainkäyttölain 113.5 §:n nojalla niissä tilanteissa, joissa hallintoviranomainen ei ole käsitellyt asiaa tai on laiminlyönyt asian käsittelyn ja tästä on aiheutunut asianosaisen oikeuksien loukkaus, tuomioistuin voi velvoittaa viranomaisen tekemään hallintopäätöksen, jos asia on valmis ratkaistavaksi, tai ilmoittamaan asiasta asianosaiselle, ottaen tuomioistuimen näkemyksen huomioon. Hallintoprosessissa ei ole käytössä erityisiä päätöksen tehostamiskeinoja, mutta rekisteröidyllä on kiireellisissä asioissa mahdollisuus saada tuomioistuimelta hallintolainkäyttölain 123 §:n mukaisesti väliaikaismääräys (*Einstweilige Anordnung*). Myös rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohta on pantu täytäntöön BDSG:ssä. Lain 61 §:n mukaan muutoksenhakua koskevia säännöksiä sovelletaan nimenomaisesti myös tilanteeseen, jossa tietosuojaviranomainen (*Bundesbeauftragte*) ei ole käsitellyt rekisteröidyn valitusta tai ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa asian ratkaisusta tai etenemisestä.

Itävallassa tietosuoja-asetusta täydentää kansallinen laki (*Gesamte Rechtsvorschrift für Datenschutzgesetz, Fassung vom 17.03.2023*). Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantu täytäntöön neljällä eri säädöksellä (*Datenschutz-Anpassungsgesetz 2018, Datenschutz-Deregulierungsgesetz 2018, Materien-Datenschutz-Anpassungsgesetz 2018, Strafprozeßordnung 1975 (StPO) (Stammfassung in der derzeit geltenden Fassung; muutettu viimeksi BGBl. I Nr. 70/2018)*). Sekä tietosuoja-asetusta täydentävän lainsäädännön että rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolainsäädännön mukaan Itävallan tietosuojaviranomaisen (*Datenschutzbehörde*) on ilmoitettava rekisteröidylle asian käsittelyn etenemisestä ja ratkaisusta kolmen kuukauden kuluessa valituksen tekemisestä. Mikäli tietosuojaviranomainen ei käsittele valitusta tai ilmoita rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa valituksen etenemisestä tai ratkaisemisesta, rekisteröidyllä on oikeus valittaa liittovaltion hallintotuomioistuimeen (*Bundesverwaltungsgericht*). Valitukset käsitellään liittovaltion hallintotuomioistuimessa erityisessä kokoonpanossa (*Senat*). Näitä säännöksiä täydentävät yleisesti sovellettavat perustuslain (*Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG, Art. 130 Abs. 1 Z 3)*) ja oikeudenkäyntiä hallintoasioissa koskevan lain (*Bundesgesetz über das Verfahren der Verwaltungsgerichte (Verwaltungsgerichtsverfahrensgesetz – VwGVG), Art. 28 Abs. 7*) säännökset. Saksan tavoin myös Itävallassa tuomioistuin voi velvoittaa tietosuojaviranomaisen käsittelemään asian, jos kyseessä on viranomaisen perustuslaissa säädetyn päätöksentekovelvollisuuden laiminlyönti (*Bundes-Verfassungsgesetz (B-VG), Artikel 130–133*).

Alankomaissa on annettu eräitä tietosuoja-asetusta täydentäviä säännöksiä oikeussuojakeinoista. Kyseessä olevassa laissa tietosuojaviranomaisen päätös rinnastetaan hallintolaissa tarkoitettuun päätökseen, johon voi hakea muutosta (*Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming, Artikel 34*). Tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdassa tarkoitettuihin tilanteisiin sovelletaan suoraan tietosuoja-asetuksen säännöksiä, minkä lisäksi niitä koskevat hallintolain yleisesti sovellettavat säännökset muutoksenhausta (*Algemene wet bestuursrecht, Hoofdstuk 6*). Muutoksenhakua edeltää oikaisuvaatimus tietosuojaviranomaiselle. Hallintolaissa tarkoitettuun päätökseen rinnastetaan myös tilanteet, joissa päätöstä ei anneta tai päätöstä ei anneta määräajassa (*Artikel 6.2*). Laissa säädetään myös menettelystä näitä tilanteita varten (*Artikel 6.12*). Rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantu täytäntöön kahdella erillisellä lailla, joista toinen koskee poliisia (*Wijzigingswet Wet politiegegevens, enz. (implementatie Europese regelgeving inzake verwerking van persoonsgegevens)*). Laissa säädetään tietosuojaviranomaisen päätöstä koskevasta määräajasta, joka on kolme kuukautta (*Artikel 31a.5*). Muutoksenhaakuun ja passiivisuustilanteisiin sovelletaan edellä mainittuja hallintolain säännöksiä. Tietosuojaviranomaista vastaan voidaan nostaa myös kanne tuomioistuimessa (*Artikel 31b*) Vastaavat säännökset sisältyvät toiseen täytäntöönpanolakiin, joka koskee muita rikosasioissa toimivaltaisia viranomaisia (*Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens, Artikel 26a.5, Artikel 26b*). Edellä mainittujen jäsenvaltioiden tavoin myös Alankomaissa tuomioistuin voi määrätä valvontaviranomaisen käsittelemään ja ratkaisemaan asian, mutta sillä on mahdollisuus myös itse ratkaista asia. Se voi lisäksi asettaa päätöksensä tehosteeksi määräajan, jossa asia on ratkaistava, sekä rikemaksun, joka peritään jokaiselta päivältä niin kauan kuin valvontaviranomainen ei ole noudattanut tuomioistuimen määräystä.

Ranskassa on annettu tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanosta erityinen laki (*Loi n° 2018-493 du 20 juin 2018 relative à la protection des données personnelles*), jota täydentää vuonna 1978 säädetty informaatioteknologiaa ja henkilötietojen suojaa koskeva laki (*La loi no 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés*). Tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan tarkoittamista oikeussuojakeinoista kansallista tietosuojaviranomaista (*La Commission nationale de l'informatique et des libertés, jäljempänä CNIL*) vastaan säädetään hallinnon yleislakien ja erityissäännösten yhdistelmällä. Vuoden 1978 laki sisältää säännökset muun muassa valvontaviranomaisesta sekä säännöksen, joka edellyttää rekisteröidylle ilmoitta-

mista asian käsittelyn etenemisestä kohtuullisessa ajassa. Lisäksi vuoden 1978 lain nojalla annettuun asetukseen sisältyvät säännökset eräistä CNIL:n päätöksentekoa koskevista määräajoista sekä säännös, jonka mukaan päätös katsotaan annetuksi, jos sitä ei ole annettu asetuksen mukaisessa määräajassa. Kolmen kuukauden jälkeen puuttuva päätös katsotaan kielteiseksi päätökseksi. (*Décret n° 2019-536 du 29 mai 2019 pris pour l'application de la loi n° 78-17 du 6 janvier 1978, l'article 9, l'article 10*) Muutoksenhausta viranomaisten päätöksiin säädetään hallintoviranomaisia koskevassa yleislainsäädännössä (*Code des relations entre le public et l'administration* ja *Code de justice administrative*). Koska Ranskassa puuttuva valvontaviranomaisen päätös katsotaan kielteiseksi päätökseksi, tuomioistuin voi kumota sen, jos tuomioistuin pitää kielteistä päätöstä lainvastaisena. Tuomioistuin voi myös palauttaa tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan tarkoittaman asian takaisin CNIL:n käsiteltäväksi sekä asettaa asian ratkaisulle määräajan ja sisällöllisiä vaatimuksia. Tuomioistuimen päätökseen voi liittyä CNIL:lle määrätty seuraamusmaksu. Ranskassa oikeussuojakeino kohdistuu käytännössä tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan tarkoittamien tilanteiden lisäksi myös laajemmin käsittelyn viipymiseen.

Irlannissa tietosuoja-asetus ja rikosasioiden tietosuojadirektiivi on pantu täytäntöön samassa kansallisessa tietosuojalainissa (*Data Protection Act 2018*). Laissa säädetään rekisteröidyn oikeudesta nostaa kanne Irlannin tietosuojaviranomaista (*Data Protection Commissioner*, jäljempänä DPC) vastaan, mikäli se ei käsittele rekisteröidyn valitusta tai ilmoita rekisteröidylle valituksen etenemisestä tai sen lopputuloksesta kolmen kuukauden kuluessa. Oikeus nostaa kanne on ulotettu koskemaan myös muita valvontaviranomaisia, mikäli asia kuuluu niiden toimivaltuuksiin muun lainsäädännön nojalla. Lain mukaan tuomioistuimella on näissä tilanteissa mahdollisuus määrätä DPC noudattamaan sovellettavaa säännöstä.

Tanskassa tietosuoja-asetusta täsmentävän lain (*Lov om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (LOV nr 502 af 23/05/2018, databeskyttelsesloven)*) mukaan valvontaviranomaisen (*Datatilsynet*) tekemät päätökset tai se, että rekisteröidyn tekemää valitusta ei ole käsitelty tai siitä ei ole ilmoitettu tietosuoja-asetuksen 78 artiklan mukaisesti, voidaan saattaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Vastaavasti rikosasioiden tietosuojadirektiiviä täytäntöönpaneavassa laissa (*Lov om retshåndhævende myndigheders behandling af personoplysninger (LOV nr 410 af 27/04/2017, § 48 Stk. 2)*) säädetään rekisteröidyn oikeudesta valittaa tuomioistuimeen valvontaviranomaisen tekemästä päätöksestä tai siitä, että valvontaviranomainen ei ole käsitellyt rekisteröidyn tekemää valitusta tai että se ei ole ilmoittanut rekisteröidylle valituksen etenemisestä tai ratkaisusta kolmen kuukauden kuluessa. Tanskassa hallintoasian käsittelyä pidetään yleensä siviiliprosessina. Sen lisäksi, että tuomioistuin voi tutkia toimen laillisuuden, se voi myös kumota päätöksen, peruuttaa hallintoviranomaisen tekemän sopimuksen tai määrätä hallintoviranomaisen määrättyyn toimeen (esim. myöntämään luvan). Pääsääntöisesti tuomioistuin ei kuitenkaan itse muuta päätöksiä tai hallintotoimia, vaan ennemmin palauttaa ne asianomaiselle viranomaiselle (hjemvisning). Viimeksi mainittu tulee kyseen myös tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan tarkoittamissa tilanteissa. Lisäksi tuomioistuin voi määrätä vahingonkorvauksia asianosaiselle, jolle hallintoviranomainen on toimillaan tai laiminlyönnillään aiheuttanut vahinkoa.

EU-jäsenvaltioiden ohella Norja on pannut täytäntöön unionin tietosuojalainsäädännön. Norjalaisessa hallintojärjestelmässä hallintokantelu on ensisijainen muutoksenhakukeino suhteessa tuomioistuimeen tehtävään valitukseen (*Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker*, 27 b §). Norjassa rekisteröidyn oikeus tehokkaiisiin oikeussuojakeinoihin valvontaviranomaisen viivästy- tai passiivisuustilanteessa perustuu suoraan tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohtaan

(Prop. 56 LS (2017-2018) kohta 29.5). Rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohta on pantu täytäntöön laissa poliisin ja syyttäväviranomaisen tietojenkäsittelystä (*Lov om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten*, 57.2 §). Kyseisen säännöksen mukaan rekisteröidyllä on oikeus panna vireille kanne tuomioistuimessa tietosuojaviranomaista vastaan, jos tietosuojaviranomainen ei käsittele rekisteröidyn valitusta kolmen kuukauden kuluessa tai anna tietoja asian etenemisestä tai lopputuloksesta kolmen kuukauden kuluessa. Tanskan tavoin asiat käsitellään yleisissä tuomioistuimissa (*Lov om domstolene*). Tuomioistuin voi määrätä tietosuojaviranomaisen käsittelemään asian.

Edellä mainituista jäsenvaltioista Alankomaissa ja Ranskassa on käytössä erityisiä tuomioistuinten päätöstä tehostavia keinoja. Vaikka kummassakin jäsenvaltiossa on hallinto-oikeusjärjestelmä, niiden lainsäädännössä on myös eroja suomalaiseen verrattuna. Kummassakin jäsenvaltiossa on esimerkiksi asetettu määräaika valvontaviranomaisen asian käsittelylle, kun taas Suomessa ei ole tyypillisesti säädetty viranomaisten käsittelylle määräaikoja. Hallituksen esityksessä ehdotettu sääntelyvaihtoehto vastaisi yleisesti jäsenvaltioissa omaksuttua sääntelyratkaisua, jossa tuomioistuin lähinnä toteaa rikkomuksen ja määrää valvontaviranomaisen käsittelemään asian. Hallituksen esityksessä myös linjataan Saksan sääntelyä vastaavasti, että uusi oikeussuojakeino kytkeytyisi nimenomaisesti tietuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohtaan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohtaan, mutta ehdotetaan lisäksi säädettäväksi siitä, että tuomioistuin voisi asettaa rekisteröidylle annettavaa ilmoitusta koskevan uuden määräajan. Tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi, että asia olisi ratkaistava asetettavassa määräajassa.

Ruotsin kansallisessa tietuoja-asetusta täsmentävässä laissa (*Lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning*, SFS 2018:218) tai rikosasioiden tietosuojadirektiivin täytäntöönpanolaissa (*brottsdatalagen*, 2018:1177) ei toistaiseksi säädetä rekisteröidyn oikeudesta saada asia tuomioistuimen käsiteltäväksi tilanteessa, jossa valvontaviranomainen ei ole käsitellyt valitusta tai ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa. Ruotsissa ei ole myöskään yleisesti sovellettavaa mahdollisuutta saattaa viranomaisen passiivisuustilanne hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Kuten Suomessa, rekisteröidyllä on oikeus kannella ylimmille laillisuusvalvojille.

6 Lausuntopalaute

[Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.]

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Tietosuojalaki

15 §. *Tietosuojavaltuutetun päätöksenteko.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan tietosuojavaltuutettu voisi siirtää ratkaisuvallan esittelijöinä toimiville virkamiehille työjärjestyksellä tarkemmin määrättävissä asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut ja joissa asian ratkaiseminen ei asian oikeudellisesta luonteesta tai sisällöstä johtuen edellytä esittelyä tietosuojavaltuutetulle. Nykyisestä pykälästä tulisi samalla 1 momentti. Lisättävän momentin tarkoituksena olisi mahdollistaa ratkaisuvallan siirto rajallisissa oikeudellisesti yksinkertaisissa asioissa siten, että 1 momentin mukainen päätöksenteko säilyisi pääsääntönä. Tietosuojavaltuutetulla olisi kuitenkin yksittäistapauksessa oikeus ottaa ratkaistavakseen asia, joka muutoin olisi esittelijän ratkaistava.

Asioilla, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut, tarkoitettaisiin asioita, joihin sisältyvän oikeudellisen kysymyksen tietosuojavaltuutettu tai apulaistietosuojavaltuutettu on jo aiemmin ratkaissut ja joka on luonteeltaan toistuva. Tietosuojavaltuutetun toimiston työjärjestyksessä

määritettäisiin tarkemmin ne asiat, joissa esittelijänä toimiva virkamies olisi toimivaltainen ratkaisemaan asian, sekä muut asiaan liittyvät edellytykset. Tietosuojavaltuutettu ja apulaistietosuojavaltuutetut ohjaisivat ja valvoisivat esittelijänä toimivalle virkamiehelle annetun ratkaisuvallan käyttämistä.

Asian päättäminen tietosuojavaltuutetun toimistossa voi edellyttää hallintopäätöstä, vaikka asiaan liittyvä oikeudellinen kysymys olisikin selvä. Esimerkiksi terveydenhuollon sektorilla rekisteröity usein vaatii omaa asiaansa koskevan hallintopäätöksen myös oikeudellisesti selvissä asioissa. Näin voi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa tietosuojavaltuutetun toimistoon on tullut virheen korjausta koskevana kanteluna vireille asia, jossa rekisteröity pyytää esimerkiksi potilaskertomukseen sisältyvän kuvauksen tai lääkärin diagnoosin muuttamista. Myös henkilötietojen tietoturvaloukkauksia koskevissa ilmoituksissa on tyypillisesti asioita, joiden päättäminen edellyttää valituskelpoista hallintopäätöstä, vaikka asia ei edellyttäisi oikeudellisesta harkintaa. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi rekisterinpitäjälle annettava määräys ilmoittaa tietoturvaloukkauksesta rekisteröidyille. Myös muissa asiaryhmissä on vastaavia oikeudellisesti yksinkertaisia asioita, joiden päättäminen edellyttää hallintopäätöstä.

Muutos tukisi perustuslain 21 §:ssä ja hallintolain 23 §:ssä turvattua oikeutta viivytyksettömään käsittelyyn, kun oikeudellisesti yksinkertaiset asiat voitaisiin ratkaista nopeammin ilman esittelymenettelyä. Muutos vapauttaisi samalla resursseja siihen, että tietosuojavaltuutettu ja apulaistietosuojavaltuutetut voisivat keskittyä käsittelemään niitä kysymyksiä, joiden ratkaiseminen edellyttää laajempaa oikeudellista harkintaa rutiininomaisten asioiden käsittelyn sijaan.

Voimassa olevan 15 §:n mukaan tietosuojavaltuutettu ratkaisee asiat esittelystä, jollei hän yksittäistapauksessa toisin päätä. Tämä säännös sekä 16 §:n säännökset apulaistietosuojavaltuutetun tehtävistä ja toimivaltuuksista rajaavat ratkaisutoimivallan tietosuojavaltuutetulle ja apulaistietosuojavaltuutetuille. Jotta ylitarkastajalle tai muulle tietosuojavaltuutetun toimiston esittelijänä toimivalle virkamiehelle voitaisiin ohjata ratkaisuvallaa, laissa on tarpeen nimenomaisesti säätää tietosuojavaltuutetun oikeudesta siirtää ratkaisuvallaa muulle virkamiehelle.

Ehdotettujen säännösten perusteella ratkaisuvallaa käyttävät esittelijät käyttäisivät samalla tietosuoja-asetuksen mukaisia toimivaltuuksia. Kaikki 58 artiklassa tarkoitetut toimivaltuudet, erityisesti merkittävimmät korjaavat toimivaltuudet kuten huomautuksen antaminen tai seuraamusten määräämiseen liittyvät toimivaltuudet, eivät kuitenkaan tulisi kyseeseen. Seuraamusten määräämiseen sovellettavasta menettelystä myös säädetään erikseen tietosujalainsäädännössä. Ratkaisuihin ei myöskään liittyisi uudenlaista oikeudellista harkintaa. Tietosuoja-asetuksen 58 artiklan 6 kohta mahdollistaa sen, että jäsenvaltion laissa säädetään myös muista toimivaltuuksista kuin artiklan 1–3 kohdassa tarkoitetut valtuudet. Muiden valtuuksien käyttäminen ei saa haitata VII luvun tehokasta toimivuutta. Ehdotetut säännökset eivät vaikuttaisi tietosuoja-asetuksen VII luvun soveltamiseen kielletyllä tavalla.

Tietosuojavaltuutettu on tietosuoja-asetuksessa ja rikosasioiden tietosujadirektiivissä tarkoitettu valvontaviranomainen. Tietosujalain 8 §:n 2 momentin mukaan tietosuojavaltuutettu on toiminnassaan itsenäinen ja riippumaton. Riippumattomuus on myös EU:n tietosujalainsäädännössä keskeinen henkilötietojen suojaa valvoville viranomaisille asetettu edellytys. Yleisen tietosuoja-asetuksen 54 artiklan mukaan valvontaviranomaisen on toimittava täysin riippumattomasti hoitaessaan tehtäviään ja käyttäessään valtuuksiaan. Vaatimus henkilötietojen suojaa valvovan viranomaisen riippumattomuudesta sisältyy myös EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan 3 kohtaan sekä SEUT 16 artiklan 2 kohtaan.

Unionin tuomioistuin on ratkaisukäytännössään arvioinut henkilötietojen suojaa koskevan valvontaviranomaisen riippumattomuuden toteutumista. Tuomioistuin on pitänyt riippumattomuudesta varmistumisen kannalta keskeisenä, että ulkopuoliset eivät voi vaikuttaa valvontaviranomaisen päätöksiin suoraan taikka välillisesti. Sitä vastoin tuomioistuin ei ole pitänyt riittävänä, että valvontaviranomaisen jäsenet ovat toiminnassaan riippumattomia. Valvonnan on oltava objektiivista, tehokasta ja luotettavaa, jotta voidaan vahvistaa valvontaviranomaisen päätöksen kohteen oikeussuojaa (C-518/07, C-614/10 ja C-288/12). Ehdotetut säännökset tehostaisivat valvontaa niissä asioissa, joita muutokset koskisivat, ja siten myös vaikuttaisivat myönteisesti päätösten kohteiden oikeussuojaan. On kuitenkin tärkeää, että ehdotetuilla säännöksillä ei vaaranneta luottamusta valvonnan objektiivisuuteen. Tästä syystä säännökset ehdotetaan rajattavaksi sellaisiin asioihin, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut. Koska säännökset liittyisivät oleellisesti lain soveltamiseen, on myös oleellista, että tietosuojavaltuutetulla säilyy ratkaisuvallasta siinä, missä asioissa soveltamiskäytännön voidaan katsoa vakiintuneen siinä määrin, että ratkaisuvallan siirto on mahdollista. Yleiset hyvän hallinnon periaatteet, kuten hallintolaissa viranomaisen toiminnalle asetettu puolueettomuusvaatimus, koskevat kaikkia virkamiehiä. Ehdotetut säännökset eivät myöskään vaikuttaisi tietosuojavaltuutetun tai apulaistietosuojavaltuutettujen riippumattomuuteen.

Valvontaviranomaista koskevien kansallisten säännösten kannalta yleisen tietosuoja-asetuksen 54 artikla on keskeinen. Artiklassa veloitetaan jäsenvaltiot säätämään valvontaviranomaisen perustamista koskevista säännöistä. Kunkin jäsenvaltion on säädettävä valvontaviranomaisen perustamisesta sekä pätevydestä ja kelpoisuusehdoista, joita kunkin valvontaviranomaisen jäseneksi nimitettävältä edellytetään. Lisäksi jäsenvaltioiden tulee säätää valvontaviranomaisen jäsenen tai jäsenten nimittämiseen sovellettavista säännöistä tai menettelyistä sekä kunkin valvontaviranomaisen jäsenen tai jäsenten toimikauden kestosta, jonka on oltava vähintään neljä vuotta.

Tietosuojalain esitöissä valvontaviranomaisen jäseninä on pidetty tietosuojavaltuutetun lisäksi apulaistietosuojavaltuutettuja. (HE 9/2018 vp, s. 94-95). Tietosuojalaissa säädetään näiden kelpoisuusvaatimuksista, nimittämisperusteista ja toimikauden kestosta tietosuoja-asetuksen 54 artiklan mukaisesti. Tietosuojavaltuutetun ja apulaistietosuojavaltuutetun nimittää valtioneuvosto. Sen sijaan tietosuojavaltuutettu nimittää toimiston virkamiehet sekä ottaa palvelukseen muun toimiston henkilöstön. Esittelijöinä toimivat virkamiehet ovat joko vakinaisia tai määräaikaisia eivätkä he ole tietosuojalain esitöissä omaksutun ratkaisun mukaisesti myöskään tietosuoja-asetuksen 54 artiklassa tarkoitettuja jäseniä, vaan he ovat artiklassa tarkoitettua henkilöstöä. Artikla ei edellytä jäseniä lukuun ottamatta muun henkilöstön pätevydestä tai kelpoisuusehdoista säätämistä, mutta asettaa velvollisuuden säätää myös henkilöstön velvollisuuksia koskevista edellytyksistä ja yhteensopimattomia ammatteja ja etuja koskevista kielloista toimikauden aikana ja sen jälkeen ja tehtävien päättymistä koskevista säännöistä. Tietosuojalaki kuitenkin sisältää virkamiesten nimittämistä koskevan säännöksen sekä lain 9 §:ssä säädetyn vaatimuksen tehtäväalaaan perehtyneisyydestä. Tietosuojalain 35 §:ssä säädetään lisäksi vaitiolovelvollisuudesta, joka koskee kaikkia tietosuojavaltuutetun toimiston virkamiehiä ja muuta henkilöstöä. Henkilöstön kiellosta harjoittaa yhteensopimatonta toimintaa ei ole tarpeen säätää erikseen, vaan sovellettavaksi tulevat virkamieslain (750/1994) 4 luvun yleiset virkamiehen velvollisuuksia koskevat säännökset, kuten taloudellista tai muuta etua ja sivutoimia koskevat säännökset.

Jokaista esittelijänä toimivaa virkamiestä koskee myös perustuslain 118 §:stä johtuva virkavastuu. Ratkaisuvallasta käyttävät esittelijät toimisivat henkilökohtaisella virkavastuulla. Virkavastuu voi toteutua rikosoikeudellisena virkavastuuna, kurinpidollisena virkavastuuna sekä vahingonkorvausvastuuna. Esittelijöiden vastuulla oleviin hallintopäätöksiin olisi mahdollista hakea

muutosta oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti. Tietosuojavaltuutetun toimiston palveluksessa oleviin virkamiehiin kohdistuu myös laillisuusvalvontaa.

21 §. *Oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi *uusi 3 momentti*, jossa säädettäisiin uudesta rekisteröidyn käytettävissä olevasta oikeussuojakeinosta tietosuojavaltuutetun passiivisuustilanteessa. Momentilla toteutettaisiin tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan edellyttämä oikeussuojakeino. Rekisteröidyllä olisi oikeus saattaa rekisteröidylle ilmoittamista koskeva asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi, jos tietosuojavaltuutettu ei ole ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa tietosuoja-asetuksen 77 artiklan nojalla käsiteltäväksi saatetun kanteluasian etenemisestä tai ratkaisusta. Tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohta ei edellytä, että tietosuojavaltuutetun olisi ratkaistava asia kolmen kuukauden kuluessa. Uusi menettely olisi käytännössä käytettävissä siinä tapauksessa, että tietosuojavaltuutettu ei ole vähintään ilmoittanut rekisteröidylle asian etenemisestä. Oikeussuojakeino myös rajoittuisi niihin asioihin, jotka saatetaan käsiteltäväksi tietosuoja-asetuksen 77 artiklan nojalla. Menettelyä ei sovellettaisi muihin tietosuojalain 21 §:n 1 momentin perusteella vireille tulleiden asioiden käsittelyn viivästystilanteisiin.

Ehdotettu menettely ei poistaisi rekisteröidyn oikeutta kannella tietosuojavaltuutetun käsittelyn viivästystilanteessa valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle. Rekisteröity voisi kuitenkin nykyisten mekanismien sijasta käyttää oikeuttaan saattaa asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi silloin, kun kyse on tietosuoja-asetuksen 77 artiklassa tarkoitetuista asioista.

Momentin mukaisesti rekisteröidylle ilmoittamista koskeva asia olisi pantava vireille hallinto-oikeudessa viimeistään 30 päivän kuluttua tietosuojavaltuutetun laiminlyönnin päättymisestä ja ennen kuin pääasiassa on annettu päätös. Momenttiin sisältyisi myös informatiivinen viittaus-säännös, jonka mukaan asian vireillepanosta säädetään muutoin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 19 §:ssä. Ehdotettu viittausäännös olisi tarpeen selkeyden vuoksi, koska uuden menettelyn rinnastuminen 19 §:ssä tarkoitettuihin muihin hallintolainkäyttöasioihin voisi jäädä muuten epäselväksi. Kyse olisi muusta hallintolainkäytössä käsiteltävästä asiasta kuin valituksesta tai ylimääräisestä muutoksenhausta. Pykälässä tarkoitettuja muita hallintolainkäyttöasioita ovat erilaiset hakemuksella tai esityksellä hallintotuomioistuimessa vireille pantavat asiat kuten esimerkiksi lastensuojelulaissa tarkoitettut tahdonvastaista huostaanottoa koskevat asiat ja eräät oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetussa laissa tarkoitettut kilpailuasiat.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 20 §:n perusteluista ja niissä viitatusta oikeuskäytännöstä ilmenee nimenomaisesti, että hallintoriita ei ole käytettävissä silloin, kun viranomaisen ei ole tehnyt toimivaltaansa kuuluvaa valituskelpoista hallintopäätöstä tai hallintopäätöksen tekeminen on viivästynyt. Tästä syystä momentissa ehdotetaan tietosuojavaltuutetun passiivisuus- tai viivästystilanne rinnastettavaksi muihin hallintolainkäyttöasioihin selkeyden vuoksi. Asian käsittelyyn sovellettavat säännökset määräytyisivät suoraan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain mukaisesti.

Pykälään lisättäisiin myös *uusi 4 momentti*, jonka mukaan hallinto-oikeus voisi asettaa määräajan, jonka kuluessa tietosuojavaltuutetun on ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta. Säännöksen tarkoituksena olisi toimia tuomioistuimen päätöstä tehostavana keinona sen varmistamiseksi, että rekisteröity saa vastauksen mahdollisimman nopeasti. Säännös ei kuitenkaan tarkoittaisi, että tietosuojavaltuutetun olisi ratkaistava pääasia määräajassa.

25 §. *Muutoksenhaku.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että aiemmin kumotun 2 momentin tilalle lisättäisiin *uusi 2 momentti*. Uuden momentin mukaan hallinto-oikeuden päätök-

seen 21 §:n 3 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saisi hakea muutosta valittamalla. Säännöksessä ei olisi kyse jatkovalituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen, vaan ensimmäisestä muutoksenhakuasteesta, ottaen huomioon, että tietosuojavaltuutettu ei olisi vielä antanut asiaratkaisua hallinto-oikeuden käsiteltäväksi saatetussa passiivisuustilanteessa. Säännös ei kuitenkaan oleellisesti rajoittaisi rekisteröidyn muutoksenhakuoikeutta, koska tällä olisi edelleen mahdollisuus valittaa tietosuojavaltuutetun päätöksestä hallinto-oikeuteen pääasiaratkaisua koskevan muutoksenhaun yhteydessä. Hallinto-oikeuden päätöksellä ei olisi välittömiä, tietosuojavaltuutetun päätöksestä riippumattomia oikeusvaikutuksia, vaan sen tarkoituksena olisi lähinnä kiinnittää tietosuojavaltuutetun huomiota siihen, että rekisteröidylle ei ole vastattu, ja siten edistää rekisteröidyn asian käsittelyä ilman aiheetonta viivytystä.

7.2 Laki henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä

57 §. Toimenpidepyynnön käsitteleminen. Pykälän 1 momentin toista virkettä täydennettäisiin siten, että tietosuojavaltuutetun olisi ilmoitettava asian vireillepanijalle kohtuullisen ajan kuluessa 56 §:n nojalla käsiteltäväksi saatetun asian käsittelemisen etenemisestä tai ratkaisusta. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön rikosasioiden tietosuojadirektiivin 52 artiklan 4 kohta. Lisäksi valtuutetun olisi ilmoitettava nykytilaa vastaavasti asian vireillepanijalle, jos käsittely viivästyy tarvittavasta lisäselvityksestä tai muusta syystä johtuen.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi *uusi 2 momentti*, joka vastaisi sisällöllisesti tietosuojalain 21 §:n 3 momenttia. Momentilla pantaisiin täytäntöön rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohta. Rekisteröidyllä olisi oikeus saattaa rekisteröidylle ilmoittamista koskeva asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi, jos tietosuojavaltuutettu ei ole ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa 56 §:n nojalla käsiteltäväksi saatetun asian etenemisestä tai ratkaisusta. Asia olisi pantava vireille viimeistään 30 päivän kuluttua tietosuojavaltuutetun laiminlyönnin päättymisestä ja ennen kuin pääasiassa on annettu päätös. Momenttiin sisältyisi myös informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 19 §:ään.

Rikosasioiden tietosuojalaissa pitäydyttäisiin rikosasioiden tietosuojadirektiivin vaatimuksissa, eikä uutta oikeussuojakeinoa sovellettaisi muihin kuin 56 §:n nojalla vireille tuleviin asioihin. Tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi tulee erityisesti niin sanotun välillisen tarkastusoikeuden käyttöä koskevia asioita rikosasioiden tietosuojalain 29 §:n mukaisesti. Pykälän 2 momentissa säädetään erikseen tietosuojavaltuutetun velvollisuudesta ilmoittaa rekisteröidylle toteutetuista toimenpiteistä ja oikeudesta tehdä 56 §:ssä tarkoitettu toimenpidepyyntö. Direktiivi ei edellytä, että rekisteröidyllä tulisi olla oikeus saattaa tällaisia ilmoituksia koskevat passiivisuustilanteet tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Pykälään lisättäisiin myös *uusi 3 momentti*, jonka mukaan hallinto-oikeus voisi asettaa määräajan, jonka kuluessa tietosuojavaltuutetun on ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta. Säännös vastaisi tietosuojalain 21 §:n 4 momenttia.

59 §. Muutoksenhaku tietosuojavaltuutetun päätökseen. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi tietosuojalain 25 §:ää vastaavasti siten, että aiemmin kumotun 2 momentin tilalle lisättäisiin *uusi 2 momentti*. Uuden momentin mukaan hallinto-oikeuden päätökseen 57 §:n 2 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saisi hakea muutosta valittamalla.

7.3 Hallinto-oikeuslaki

12 b §. *Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi *uusi 2 momentti*, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyisivät 3 ja 4 momentiksi. Uuden momentin mukaan tietosuojalain 21 §:n 3 momentissa ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 57 §:n tarkoitettu hallintolainkäyttöasia käsiteltäisiin alueellisessa hallinto-oikeudessa lähtökohtaisesti yhden tuomarin kokoonpanossa.

Hallinto-oikeuslain 12 §:n 1 momentin mukaisesti hallinto-oikeus on päätösvaltainen kolmijäsenisenä, jollei laissa erikseen toisin säädetä. Ehdotetun säännöksen nojalla hallinto-oikeus olisi päätösvaltainen ratkaisemaan tietosuojalain 21 §:n 3 momentissa tarkoitettuja viivästysasiat myös yksijäsenisenä. Tietosuojavaltuutetun passiivisuustilanteita koskevien hallintolainkäyttöasioiden laatu ja luonne olisi summaarinen ja joutuisaa käsittelyä edellyttävä. Asiassa olisi kysymys pikemminkin yksinkertaisten menettelyllisten kuin aineellisten seikkojen arvioinnista. Yhden tuomarin kokoonpano olisi tähän nähden joustava ja tehokas ratkaisemaan näitä asioita, ja se toteuttaisi kolmen tuomarin kokoonpanoa paremmin rekisteröidyn oikeusturvaa. Passiivisuustilanteiden voidaan arvioida olevan yleensä oikeudellisesti selkeitä tilanteissa, jossa on kysymys ainoastaan nimenomaisesti säädetyn määräajan noudattamisen arvioinnista.

Yhden tuomarin kokoonpanon mahdollistaminen olisi tarkoituksenmukaista myös hallinto-oikeuksien lainkäyttöhenkilöstön voimavarojen käytön kannalta. Ehdotuksen mukainen mahdollisuus ratkaista asiat yhden jäsenen kokoonpanossa ei toisaalta estäisi sitä, että tarvittaessa, esimerkiksi erityistä harkintaa tai tulkintaa vaativassa tilanteessa, asia voitaisiin ratkaista myös laajemmassa, kolmen tuomarin kokoonpanossa.

Voimassa olevan hallinto-oikeuslain 12 b §:n 1 momenttiin sisältyy luettelo asioista, joissa hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös yksijäsenisenä. Luettelo koskee kuitenkin johdantokappaleensa mukaisesti muutoksenhakuasioita. Tietosuojalakiin ja rikosasioiden tietosuojalakiin lisättävä oikeussuojakeino ei olisi valitus, vaan pikemminkin tuomioistuimelle tehtävään hakemukseen verrannollinen. Siksi hallinto-oikeuslain 12 b §:ään ehdotettua asiaryhmää ei voitaisi sisällyttää kyseiseen luetteloon uutena kohtana, vaan kokoonpanosta säädettäisiin omassa momentissaan.

8 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2024.

9 Toimeenpano ja seuranta

Ehdotettujen uutta oikeussuojakeinoa koskevien säännösten soveltamista olisi seurattava niiden voimaantuloa seuraavien viiden vuoden aikana sen arvioimiseksi, miten ne toimivat suhteessa nykyisiin rekisteröidyn käytettävissä oleviin oikeussuojakeinoihin. Arvioinnissa voidaan hyödyntää ylimpien laillisuusvalvojen ja hallinto-oikeuksien ratkaisuja, jotka koskevat tietosuojavaltuutetun passiivisuus- ja viivästystilanteita, sekä näitä koskevia tilastoja.

Lisäksi ehdotettujen lakien voimaantulon jälkeen on tarpeen seurata tietosuojalain 15 §:n uusien säännösten vaikutuksia tietosuojavaltuutetun toimiston työhön ja käsittelyaikoihin. Tässä yhteydessä olisi myös arvioitava, onko käsittelyaikojen seuranta syytä muutoin tehostaa. Oikeusministeriö toteuttaa seurannan osana vuosittaista tietosuojavaltuutetun työmäärän ja resurssien riittävyden tarkastelua.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

[Lisätään tarvittaessa ennen esityksen antamista.]

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

[Täydennetään/ poistetaan lausuntokierroksen jälkeen.]

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ehdotetut lainmuutokset ovat merkityksellisiä perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan kannalta. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Ehdotettujen säännösten tavoitteena on erityisesti vaikuttaa myönteisesti asioiden viivytyksettömään käsittelyyn tietosuojavaltuutetun toimesta vahvistamalla EU:n perusoikeuskirjan mukaista tehokasta oikeussuojaa.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä myös perustuslain 10 §:n mukaisen yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta. Perustuslakivaliokunta on ottanut aiemmin yksityiskohdaisesti kantaa ehdotettuihin tietosuojalain ja rikosasioiden tietosuojalain säännöksiin lakiehdotusten käsittelyn yhteydessä (PeVL 14/2018 vp ja PeVL 30/2018 vp). Hallituksen esityksessä ei ehdoteta muutoksia henkilötietojen käsittelyyn sovellettavia vaatimuksia koskeviin säännöksiin. Ehdotetuilla päätöksentekomenettelyä ja oikeusturvaa koskevilla säännöksillä on kuitenkin myös yksityiselämän suojaa ja henkilötietojen suojaa edistävää vaikutusta. Ehdotetut päätöksentekomenettelyä koskevat säännökset ovat lisäksi merkityksellisiä perustuslain 2, 80 ja 119 §:n kannalta.

Oikeusturva ja tehokkaat oikeussuojakeinot

Perustuslain 21 §:n lisäksi oikeusturvasta säädetään EU:n perusoikeuskirjassa, jonka oikeussuojakeinoja koskevien säännösten sanamuoto poikkeaa perustuslain 21 §:stä. Perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaan jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava tässä artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissä tehokkaat oikeussuojakeinot tuomioistuimessa. Lisäksi artiklan mukaan jokaisella on oikeus kohtuullisen ajan kuluessa oikeudenmukaiseen ja julkiseen oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu. Jokaisella on oltava mahdollisuus saada neuvoja ja antaa toisen henkilön puolustaa itseään. Perusoikeuskirjan 47 artiklaa täydentävät tietosuoja-asetuksen 78 artiklan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan säännökset.

Siltä osin kuin perusoikeuskirjan 47 artikla vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksessa taattuja oikeuksia, perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdasta seuraa, että perusoikeuskirjan 47 artiklalla on sama merkitys ja soveltamisala kuin vastaavilla ihmisoikeussopimuksen määräyksillä, ja siinä otetaan huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tulkinta. Sen vuoksi perus-

oikeuskirjan 47 artiklaa tulkittaessa on otettava Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön lisäksi huomioon myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 ja 13 artiklaa koskeva EIT:n oikeuskäytäntö (tuomio 13.3.2007, Unibet, C-432/05, 37 kohta).

Perusoikeuskirjan 47 artiklassa, luettuna yhdessä Euroopan ihmisoikeussopimuksen 13 artiklan kanssa, tarkoitettujen tehokkaiden oikeussuojakeinojen edellytyksenä on, että kansallisilla oikeussuojakeinoilla pystytään estämään väitetty lain rikkominen tai sen jatkaminen ja että jo tapahtuneet loukkaukset voidaan korjata asianmukaisesti (tuomio 26.10.2000, Kudła v. Poland, 158 kohta). Näin ollen käytettävissä olevalla oikeussuojakeinolla on voitava suoraan korjata riidanalainen tilanne (Euroopan ihmisoikeustoimikunnan päätös 2.5.1989, Pine Valley Developments Ltd and Others v. Ireland, valitus nro 12742/87). Lisäksi oikeussuojakeinon on oltava riittävä ja saatavilla (tuomio 25.3.2014, Vuckovic and Others v. Serbia, 71–74 kohta), niin että täytetään velvoite toimia viipymättä (tuomio 26.10.2004, Çelik and İmret v. Turkey, 2004, 59 kohta), ja sen on oltava käytettävissä tuomioistuimessa, jolla on täysi toimivalta tutkia kantelun sisältö (tuomio 12.11.2013, Galina Kostova v. Bulgaria, 59 kohta). Oikeussuojan riittävyyden tarkastelussa olisi otettava huomioon kaikkien kansallisessa oikeudessa säädettyjen oikeussuojakeinojen yhdistelmä, joka voi täyttää perusoikeuskirjan vaatimukset, vaikka mikään yksittäinen oikeussuojakeino ei yksinään niitä täyttäisi (tuomio 26.3.1987, Leander v. Sweden, 77 kohdan c alakohta; edellä mainittu Kudła v. Poland -tuomio, 157 kohta). Joissakin tapauksissa esimerkiksi mahdollisuutta vahingonkorvaukseen on pidetty 13 artiklassa tarkoitettuna tehokkaana oikeussuojakeinona (esim. tuomio 14.3.2002, Paul and Audrey Edwards v. the United Kingdom, 99 kohta). Toisaalta vahingonkorvauksen mahdollisuutta ei pidetty riittävänä korjaamaan sitä, että parlamentin oikeusasiamiestä ja oikeuskansleria ei voitu pitää tehokkaana oikeussuojakeinona, koska näillä elimillä ei ole toimivaltaa tehdä oikeudellisesti sitovaa päätöstä (tuomio 6.6.2006, Segerstedt-Wiberg and others v. Sweden, 118, 120 ja 121 kohta).

Valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies ovat perustuslain mukaan tehtäviltään ja toimivallaltaan toisiinsa nähden rinnasteisia laillisuusvalvontaviranomaisia. Perustuslain esitöissä puhutaan oikeuskanslerista ja oikeusasiamiehestä nimenomaan ylimpinä laillisuusvalvontaviranomaisina (HE 1/1998 vp, s. 165–166). Perustuslain mukaan molempien laillisuusvalvojan yleisenä laillisuusvalvontatehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisöjen työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan laillisuusvalvojat valvovat perustuslain mukaan perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista. (PeVL 14/2018 vp, s. 11) Myös tietosuoja-asetus ja tietosuojalaki ovat osa oikeusjärjestystä, jonka noudattamista ylimmät laillisuusvalvojat valvovat. Laillisuusvalvojen perustuslaillisiin tehtäviin kuuluu myös yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevien perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta. Valvonta kohdistuu myös tietosuojavalvontaan. (PeVL 14/2018 vp, s. 11–12)

Valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies valvovat riippumattomina laillisuusvalvojina viranomaistoiminnan lainmukaisuutta paitsi käsittelemällä tähän toimintaan kohdistuvia kanteluja myös puuttumalla epäkohtiin omasta aloitteestaan ja suorittamalla tarkastuksia. Laillisuusvalvojilla on perustuslain 111 §:n mukaan tehtävissään laaja tiedonsaantioikeus, joka käsittää kaikki viranomaisen tai muun julkista tehtävää hoitavan hallussa olevat laillisuusvalvontaa varten tarvittavat tiedot. Ylimpien laillisuusvalvojen harjoittamassa laillisuusvalvonnassa ankarin keino puuttua lainvastaiseen toimintaan on virkasyyte.

Vaikka kantelu valtioneuvoston oikeuskanslerille ja eduskunnan oikeusasiamiehelle täyttää useimmat tehokkaan oikeussuojakeinon vaatimukset siten kuin ne ilmenevät Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU:n tuomioistuimen oikeuskäytännöstä, ylimmät laillisuusvalvojat eivät rinnastu lainkäyttöelimeen eivätkä ne voi suoraanaisesti puuttua asian käsittelyyn. Ylimpien laillisuusvalvojen päätöksiin ei voi myöskään hakea muutosta tuomioistuimessa. Siten

kantelu valtioneuvoston oikeuskanslerille tai eduskunnan oikeusasiamiehelle ei voi johtaa myöskään muutoksenhaun kautta tietosuoja-asetuksen 78 artiklan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan tarkoittamaan tuomioistuinkäsittelyyn.

Perustuslakivaliokunta on toistuvasti todennut, että sen valtiosääntöisiin tehtäviin ei lähtökohtaisesti kuulu kansallisen täytäntöönpanosääntelyn arviointi EU:n aineellisen lainsäädännön kannalta (ks. esim. PeVL 33/2022 vp, s. 4/ kohta 12, PeVL 48/2018 vp, s. 6–7, PeVL 31/2017 vp, s. 4). Valiokunnan mukaan on kuitenkin ollut selvää, että Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltyjen edellytysten mukaisesti (PeVL 33/2022 vp, kohta 12 sekä PeVL 14/2018 vp, s. 13 ja PeVL 20/2017 vp, s. 6).

EU-tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kansallista sääntelyä ei saa antaa asetuksen soveltamisalalla, ellei asetus nimenomaisesti velvoita tai valtuuta täydentävään kansalliseen sääntelyyn tai muuhun päätöksentekoon (asia C-34/73, Variola, tuomio 10.10.1973, asia C-50/76, Amsterdam Bulb, tuomio 2.2.1977, 33 kohta). Lissabonin sopimuksen voimaantulon jälkeen unionin tuomioistuin on myös vakiintuneesti vahvistanut aikaisemman oikeuskäytännön, joka koskee unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatetta, joka velvoittaa kaikki jäsenvaltioiden elimet huolehtimaan unionin eri oikeussääntöjen täyden vaikutuksen toteutumisesta, joten jäsenvaltioiden oikeudella ei voida puuttua siihen vaikutukseen, joka näillä eri oikeussäännöillä katsotaan olevan mainittujen valtioiden alueella (asia C-430/21, RS, tuomio 22.2.2022, 50 kohta, asia C-357/19, Euro Box Promotion ym., tuomio 21.12.2021, 250 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) Tästä oikeuskäytännöstä ilmenee, että unionin oikeuden ensisijaisuuden periaatteen nojalla se, että jäsenvaltio vetoaa kansallisen oikeuden säännöksiin, ei saa vahingoittaa unionin oikeuden yhtenäisyyttä ja tehokkuutta. (asia C-430/21, RS, tuomio 22.2.2022, 51 kohta, asia C-11/70, Internationale Handelsgesellschaft, tuomio 17.12.1970, 3 kohta ja asia C-357/19, Euro Box Promotion ym., tuomio 21.12.2019, 251 kohta).

Valiokunta on myös korostanut, että siltä osin kuin Euroopan unionin lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (ks. esim. PeVL 1/2018 vp, PeVL 25/2005 vp). Perustuslakivaliokunta on painottanut, että hallituksen esityksessä on erityisesti perusoikeuksien kannalta merkityksellisen sääntelyn osalta syytä tehdä selkoa kansallisen liikkumavaran alasta (PeVL 1/2018 vp, s. 3, PeVL 26/2017 vp, s. 42, PeVL 2/2017 vp, s. 2, PeVL 44/2016 vp, s. 4).

EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen 78 artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan mukaiseen tavoitteeseen varmistaa, että valvontaviranomainen käsittelee rekisteröidyn vireille saattaman asian, voitaisiin päästä lähtökohtaisesti myös olemassa olevien oikeussuojakeinojen avulla. Ehdotetun sääntelyn vaikutukset rekisteröityihin olisivat myös pitkälti nykyisiä oikeussuojakeinoja vastaavat. Kyseiset EU-oikeuden säännökset eivät tule kuitenkaan suoraan sovellettaviksi Suomessa, vaan edellyttävät niiden täydentämistä kansallisilla säännöksillä, eivätkä ne myöskään sisällä kansallista liikkumavaraa. Perusoikeuskirjan 47 artikla myös edellyttää sanamuotonsa mukaisesti, että käytettävissä olevan oikeussuojakeinon on oltava tuomioistuin, ja tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin johdanto-osassa viitataan nimenomaisesti perusoikeuskirjan 47 artiklaan.

Sekä tietosuojalajissa että rikosasioiden tietosuojalajissa säädettäisiin rekisteröidyn oikeudesta saattaa tietosuojavaltuutetun käsiteltävänä oleva kanteluasia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi tilanteessa, jossa tietosuojavaltuutettu ei ole ilmoittanut rekisteröidylle käsittelyn etenemisestä tai ratkaisusta. Esityksessä ei ehdoteta säännöksiä, jotka menisivät yleisen tietosuoja-asetuksen 78

artiklan 2 kohdan ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin 53 artiklan 2 kohdan vaatimuksia pidemmälle. Ehdotettujen säännösten ja nykyisin käytössä olevien oikeussuojakeinojen arvioidaan kokonaisuutena täyttävän perus- ja ihmisoikeuksien suojaa koskevat vaatimukset. Ehdotettu menettely valvontaviranomaisen passiivisuustilanteessa vahvistaisi osaltaan perustuslain edellyttämiä hyvän hallinnon takeita ja erityisesti käsittelyn joutuisuutta. Samalla ehdotetuilla säännöksillä vahvistettaisiin rekisteröidyn oikeusturvaa täydentämällä niitä oikeussuojakeinoja, joita tämän käytettävissä on nykyisin viranomaisen passiivisuus- tai viivästystilanteessa. Lisäksi hallituksen esityksen tavoitteena on turvata perusoikeuskirjan 47 artiklan mukaista luonnollisen henkilön oikeutta saada asiansa toimivaltaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Julkisen vallan käyttö

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia. Tietosuojavaltuutetun tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä, mistä johtuen tietosuojavaltuutetun toimivallasta ja toimivaltuuksien käytöstä tulee säätää perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaisesti lailla. Perustuslain 80 §:n 2 momentin mukaisesti muu (kuin 1 momentissa mainittu) viranomainen voidaan lailla valtuuttaa antamaan oikeussääntöjä määrätystä asioista, jos siihen on sääntelyn kohteeseen liittyviä erityisiä syitä eikä sääntelyn asiallinen merkitys edellytä, että asiasta säädetään lailla tai asetuksella. Tällaisen valtuutuksen tulee olla soveltamisalaltaan täsmällisesti rajattu.

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmassa käytännössään suhtautunut pidättyväisesti mahdollisuuteen poiketa toimivaltaisista viranomaisista koskevista lain säännöksistä. Lähtökohtana on, että erityisesti perusoikeuskyskyntäisen sääntelyn yhteydessä toimivaltaisen viranomaisen tulisi ilmetä laista yksiselitteisesti tai muuten täsmällisesti tai että ainakin viranomaisten toimivalta-suhteiden lähtökohdat samoin kuin toimivallan siirtämisen edellytykset ilmenevät laista riittävästi täsmällisesti (esim. PeVL 49/2014 vp, s. 4/II, PeVL 9/2014 vp, s. 3/II, PeVL 3/2014 vp, s. 4/I, PeVL 32/2012 vp, s. 6 ja PeVL 2/2012 vp, s. 3). Viranomaiselle ei siten voida lailla antaa täysin rajoituksetonta valtuutta siirtää tehtäviään tai toimivaltaansa toiselle viranomaiselle (esim. PeVL 9/2014 vp, s. 3/II, PeVL 61/2010 vp, s. 5, PeVL 35/2008 vp, s. 3). Jos muulle kuin päällikkövirkamiehelle annetaan laissa ratkaisuvallaa tai ratkaisuvallan siirto viranomaisen sisäisesti mahdollistetaan laissa, edellä mainitut toimivallan siirtämisen edellytyksiä koskevat huomautukset laissa säätämisen tarpeellisuudesta ovat merkityksellisiä myös näissä tilanteissa. Perustuslakivaliokunta on antanut esimerkiksi tehtävien merkittävyydelle painoarvoa arvioidessaan ehdotettua sääntelyä tarkempien määräysten antamiseksi työjärjestyksessä johtavien kihlakunnanvoutien tehtävistä katsoessaan, että tehtävien perusteista tulee säätää laissa (PeVL 30/2018 vp, s. 2–3). Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt ongelmallisena työjärjestyksestä koskevaa sääntelyä esimerkiksi silloin, kun työjärjestyksen sisältö on rajautunut koskemaan tuomioistuimen sisäisiä määräyksiä. Tällaisessa tapauksessa sääntelyn voitiin nähdä vahvistavan tuomioistuinten riippumattomuutta toimeenpanovallasta. (PeVL 14/2016 vp, s. 5)

Tietosuojalain muuttamista koskevaan lakiehdotukseen sisältyy säännös, jonka nojalla tietosuojavaltuutettu voisi siirtää ratkaisuvallaa esittelijänä toimiville virkamiehille asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut. Perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella on eduskunnassa aiemmin hyväksytty esimerkiksi konkurssiasiamiehen osalta vastaavan säännöksen sisältänyt lakiehdotus (PeVL 69/2018 vp), vaikka perustuslakivaliokunta ei ole nimenomaisesti ottanut ehdotukseen kantaa. Perustuslain tulkintakäytännöstä ei kuitenkaan vaikuttaisi johtuvan erityisiä esteitä säännöksille, joiden nojalla toimivaltaa voitaisiin siirtää viranomaisen sisäisesti, edellyttäen että ainakin merkittävien tehtävien perusteista säädetään laissa ja säännökset täyttävät yleisesti viranomaisen toimivaltuussääntelyn täsmällisyydelle asetettavat vaatimukset. Ratkaisuvallan siirto olisi mahdollista vain rajallisesti, eikä se olisi mahdollista sellaisissa tapauksissa, jotka edellyttäisivät uudenlaista oikeudellista harkintaa. Ehdotetuilla säännöksillä ei olisi

valvontaviranomaiselta edellytettyä riippumattomuutta ja objektiivisuutta kaventavaa vaikutusta. Ehdotettu nopeampi päätöksentekomenettely asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut, vahvistaisi myös osaltaan perustuslain edellyttämiä hyvän hallinnon takeita ja erityisesti käsittelyn joutuisuutta.

Muutoksenhakukielto

Perustuslain 21 §:n tulkintakäytännön mukaisesti tarpeettomien muutoksenhakukieltojen säätämistä tulee välttää (PeVL 52/2005 vp, s. 2, PeVL 40/2002 vp, s. 7/II). Suomen hallinto-oikeudelliseen oikeusturvajärjestelmään pääsääntönä kuuluvasta oikeudesta valittaa korkeimmalle hallinto-oikeudelle ei tule kevyin perustein poiketa (PeVL 31/2009 vp, s. 3, PeVL 37/2005 vp, PeVL 19/2002 vp, s. 4/I, PeVL 4/2005 vp, s. 3/I). Perustuslain 21 §:n 2 momentin esitöiden mukaan se ei estä säätämästä vähäisiä poikkeuksia, kunhan poikkeukset eivät muuta pääsääntöä eivätkä vaaranna yksilön oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (PeVL 23/2013 vp, s. 5, HE 309/1993 vp, s. 74), ja muutoksenhakukiellot ovat yksilöityjä (PeVL 20/2005 vp, s. 8). Perustuslakivaliokunta on sen sijaan käytännössään pitänyt yleisluonteisia ja erittelemättömiä muutoksenhakukieltoja ongelmallisina perustuslain 21 §:n 1 momentin sen säännöksen kannalta, jonka mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi (PeVL 70/2002 vp, s. 5-6, PeVL 54/2001 vp, s. 5/II, PeVL 34/2001 vp, s. 5-6, PeVL 9/2001 vp, s. 2/II).

Perustuslain 21 §:n tulkintakäytännössä on pidetty mahdollisena säätää valituskiellosta esimerkiksi silloin, kun päätöksellä ei ole välittömiä itsenäisiä oikeusvaikutuksia ja asianosaisella on mahdollisuus valittaa päätöksestä pääasialliseksi koskevan muutoksenhaun yhteydessä (esim. PeVL 61/2002 vp, s. 8-9). Perustuslakivaliokunta on pitänyt myös mahdollisena säätää jatkovalituskiellosta hallinto-oikeuden ensimmäisenä valitusasteena antamasta päätöksestä, jos valittajan oikeusturva ei välttämättä vaadi jatkovalitusmahdollisuutta (PeVL 33/2006 vp, s. 3). Hallinto-oikeuden päätöksiin kohdistuvaa jatkovalituskieltoa ei ole pidetty ongelmallisena perustuslain 21 §:n 2 momentin kannalta myöskään silloin, jos kyse on ollut muutoksenhakuoikeuteen kohdistuvasta vähäisestä rajoituksesta (PeVL 23/2013 vp, s. 5, PeVL 11/2009, s. 8/I, PeVL 58/2006, s. 9, PeVL 70/2002 vp, s. 6, PeVL 54/2001 vp, s. 5/II).

Esityksen 1. ja 2. lakiehdotukseen sisältyy säännös, jonka mukaan asianosainen pääsisi tietosuojavaltuutetun passiivisuus- tai viivästystilanteessa tuomioistuimeen, mutta hallinto-oikeuden passiivisuus- tai viivästysasiassa antamaan päätökseen ei saisi hakea muutosta valittamalla. Säännöksessä ei olisi kyse jatkovalituksesta korkeimpaan hallinto-oikeuteen eikä myöskään esimerkiksi lausunnossa PeVL 61/2002 vp tarkoitettua päätöksestä, koska kyseessä olisi tilanne, jossa tietosuojavaltuutettu ei olisi vielä antanut asiaratkaisua hallinto-oikeuden käsiteltäväksi saatetussa passiivisuus- tai viivästystilanteessa. Kielto valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen ei muodostuisi asioiden kiireellinen ja summaarinen laatu huomioon ottaen kohtuuttomaksi eikä oikeusturvan toteutumisen kannalta suhteettomaksi. Rekisteröidyn oikeusturva ei välttämättä myöskään vaatisi tällaista valitusmahdollisuutta. Kyse olisi päätöksestä, jolla pyritään turvaamaan rekisteröidyn oikeus saada pääasiansa joutuisasti käsiteltyksi viranomaisessa. Muutoksenhaku pääasiassa toteutuisi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa säädetyllä mukaisesti.

Ponsi

Koska direktiivissä ja asetuksessa on säännöksiä, jotka ehdotetaan pantaviksi täytäntöön lailla ja joita ehdotetaan täydennettäväksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

tietosuojalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietosuojalain (1050/2018) 25 §, ja
lisätään 15 §:ään uusi 2 momentti ja 21 §:ään uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

15 §

Tietosuojavaltuutetun päätöksenteko

Tietosuojavaltuutettu voi siirtää ratkaisovaltaa esittelijöinä toimiville virkamiehille työjärjestyksellä tarkemmin määrättävissä asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vakiintunut ja joissa asian ratkaiseminen ei asian oikeudellisesta luonteesta tai sisällöstä johtuen edellytä esittelyä tietosuojavaltuutetulle. Tietosuojavaltuutetulla on kuitenkin yksittäistapauksessa oikeus ottaa ratkaistavakseen asia, joka muutoin olisi esittelijän ratkaistava.

21 §

Oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi

Jos tietosuojavaltuutettu ei ole ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa tietosuojasetuksen 77 artiklan nojalla käsiteltäväksi saatetun kanteluasian etenemisestä tai ratkaisusta, rekisteröidyllä on oikeus saattaa ilmoittamista koskeva asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Asia on pantava vireille viimeistään 30 päivän kuluttua tietosuojavaltuutetun laiminlyönnin päättymisestä ja ennen kuin pääasiassa on annettu päätös. Asian vireillepanosta säädetään muutoin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 19 §:ssä.

Hallinto-oikeus voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tietosuojavaltuutetun on ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta.

25 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Hallinto-oikeuden päätökseen 21 §:n 3 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tietosuojavaltuutetun tai apulaistietosuojavaltuutetun päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki

henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 57 ja 59 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018) 57 ja 59 § seuraavasti:

57 §

Toimenpidepyynnön käsitteleminen

Tietosuojavaltuutettu voi keskeyttää asian käsittelyn, jos siihen liittyvä asia on vireillä tuomioistuimessa. Valtuutetun on kohtuullisen ajan kuluessa ilmoitettava asian vireillepanijalle 56 §:n nojalla käsiteltäväksi saatetun asian käsittelemisen etenemisestä tai ratkaisusta. Valtuutetun on myös ilmoitettava asian vireillepanijalle, jos asian käsittely viivästyy tarvittavasta lisäselvityksestä tai muusta syystä johtuen.

Jos tietosuojavaltuutettu ei ole ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa 56 §:n nojalla käsiteltäväksi saatetun asian etenemisestä tai ratkaisusta, rekisteröidyllä on oikeus saattaa ilmoittamista koskeva asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Asia on pantava vireille viimeistään 30 päivän kuluttua tietosuojavaltuutetun laiminlyönnin päättymisestä ja ennen kuin pääasiassa on annettu päätös. Asian vireillepanosta säädetään muutoin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 19 §:ssä.

Hallinto-oikeus voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tietosuojavaltuutetun on ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta.

59 §

Muutoksenhaku tietosuojavaltuutetun päätökseen

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019).

Hallinto-oikeuden päätökseen 57 §:n 2 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tietosuojavaltuutetun päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

3.

Laki

hallinto-oikeuslain 12 b §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään hallinto-oikeuslain (430/1999) 12 b §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 675/2006, 648/2016 ja 742/2018, uusi 2 momentti jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi seuraavasti:

12 b §

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös yksijäsenisenä ratkaistaessa hallintolainkäyttöasiaa, jossa on kysymys tietosuojalain 21 §:n 3 momentissa tai henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 57 §:n 2 momentissa tarkoitetusta käsittelyn viivästyminen koskevasta asiasta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

1.

Laki

tietosuojalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan tietosuojalain (1050/2018) 25 §, ja
lisätään 15 §:ään uusi 2 momentti ja 21 §:ään uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

15 §

15 §

Tietosuojavaltuutetun päätöksenteko

Tietosuojavaltuutetun päätöksenteko

Tietosuojavaltuutettu ratkaisee asiat esittelystä, jollei hän yksittäistapauksessa toisin päättä.

Tietosuojavaltuutettu ratkaisee asiat esittelystä, jollei hän yksittäistapauksessa toisin päättä.

Tietosuojavaltuutettu voi siirtää ratkaisuvaltaa esittelijöinä toimiville virkamiehille työjärjestyksellä tarkemmin määrättävissä asioissa, joissa lain soveltamiskäytäntö on vaikiintunut ja joissa asian ratkaiseminen ei asian oikeudellisesta luonteesta tai sisällöstä johtuen edellytä esittelyä tietosuojavaltuutetulle. Tietosuojavaltuutetulla on kuitenkin yksittäistapauksessa oikeus ottaa ratkaistavakseen asia, joka muutoin olisi esittelijän ratkaistava.

21 §

21 §

Oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi

Oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi

Rekisteröidyllä on oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan sitä koskevaa lainsäädäntöä.

Tietosuojavaltuutettu voi keskeyttää asian käsittelyn, jos siihen liittyvä asia on vireillä tuomioistuimessa.

Rekisteröidyllä on oikeus saattaa asia tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi, jos rekisteröity katsoo, että häntä koskevien henkilötietojen käsittelyssä rikotaan sitä koskevaa lainsäädäntöä.

Tietosuojavaltuutettu voi keskeyttää asian käsittelyn, jos siihen liittyvä asia on vireillä tuomioistuimessa.

Jos tietosuojavaltuutettu ei ole ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

tietosuoja-asetuksen 77 artiklan nojalla käsiteltäväksi saatetun kanteluasian etenemisestä tai ratkaisusta, rekisteröidyllä on oikeus saattaa ilmoittamista koskeva asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Asia on pantava vireille viimeistään 30 päivän kuluttua tietosuojavaaltuutetun laiminlyönnin päättymisestä ja ennen kuin pääasiassa on annettu päätös. Asian viireillepanosta säädetään muutoin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 19 §:ssä.

Hallinto-oikeus voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tietosuojavaaltuutetun on ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta.

25 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Tietosuojavaaltuutetun tai apulaistietosuojavaaltuutetun päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

25 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Hallinto-oikeuden päätökseen 21 §:n 3 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tietosuojavaaltuutetun tai apulaistietosuojavaaltuutetun päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..

2.

Laki

henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain (1054/2018) 57 ja 59 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

57 §

57 §

Toimenpidepyynnön käsitteleminen

Toimenpidepyynnön käsitteleminen

Tietosuojavaltuutettu voi keskeyttää asian käsittelyn, jos siihen liittyvä asia on vireillä tuomioistuimessa. Valtuutetun on kohtuullisen ajan kuluessa ilmoitettava asian vireillepanijalle asian käsittelemisen etenemisestä, jos asian käsittely viivästyy tarvittavasta lisäselvityksestä tai muusta syystä johtuen.

Tietosuojavaltuutettu voi keskeyttää asian käsittelyn, jos siihen liittyvä asia on vireillä tuomioistuimessa. Valtuutetun on kohtuullisen ajan kuluessa ilmoitettava asian vireillepanijalle 56 §:n nojalla käsiteltäväksi saatetun asian käsittelemisen etenemisestä tai ratkaisusta. Valtuutetun on myös ilmoitettava asian vireillepanijalle, jos asian käsittely viivästyy tarvittavasta lisäselvityksestä tai muusta syystä johtuen.

Jos tietosuojavaltuutettu ei ole ilmoittanut rekisteröidylle kolmen kuukauden kuluessa 56 §:n nojalla käsiteltäväksi saatetun asian etenemisestä tai ratkaisusta, rekisteröidyllä on oikeus saattaa ilmoittamista koskeva asia hallinto-oikeuden käsiteltäväksi. Asia on pantava vireille viimeistään 30 päivän kuluttua tietosuojavaltuutetun laiminlyönnin päättymisestä ja ennen kuin pääasiassa on annettu päätös. Asian vireillepanosta säädetään muutoin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 19 §:ssä.

Hallinto-oikeus voi asettaa määräajan, jonka kuluessa tietosuojavaltuutetun on ilmoitettava rekisteröidylle asian etenemisestä tai ratkaisusta.

59 §

59 §

Muutoksenhaku tietosuojavaltuutetun päätökseen

Muutoksenhaku tietosuojavaltuutetun päätökseen

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Muutoksenhausta hallintotuomioistuimeen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa.

Hallinto-oikeuden päätökseen 57 §:n 2 momentissa tarkoitettussa asiassa ei saa hakea muutosta valittamalla.

Tietosuojavaltuutetun päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Tietosuojavaltuutetun päätöksessä voidaan määrätä, että päätöstä on noudatettava muutoksenhausta huolimatta, jollei valitusviranomainen toisin määrää.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

3.

Laki

hallinto-oikeuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään hallinto-oikeuslain (430/1999) 12 b §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 675/2006, 648/2016 ja 742/2018, uusi 2 momentti jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

12 b §

12 b §

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuus yksijäsenisenä

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös yksijäsenisenä ratkaistaessa muutoksenhakuasiaa, jossa on kysymys:

1) tieliikennelain (729/2018), pysäköinninvalvonnasta annetun lain (727/2011) tai joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain (469/1979) soveltamisesta;

2) valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain (745/1998) mukaisesta televisiomaksun ja tarkastusmaksun määräämisestä;

3) ajoneuvojen siirtämisestä annetun lain (828/2008) soveltamisesta;

4) ajokorttilaissa (386/2011) tarkoitetuista ajo-oikeus- ja ajokorttiasioista;

5) ulkomaalaislain 103 §:ssä säädettyistä asioista ja 104 §:ssä säädetyissä nopeutetussa menettelyssä ratkaistuista asioista.

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta yhden tuomarin kokoonpanossa säädetään myös

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös yksijäsenisenä ratkaistaessa muutoksenhakuasiaa, jossa on kysymys:

1) tieliikennelain (729/2018), pysäköinninvalvonnasta annetun lain (727/2011) tai joukkoliikenteen tarkastusmaksusta annetun lain (469/1979) soveltamisesta;

2) valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain (745/1998) mukaisesta televisiomaksun ja tarkastusmaksun määräämisestä;

3) ajoneuvojen siirtämisestä annetun lain (828/2008) soveltamisesta;

4) ajokorttilaissa (386/2011) tarkoitetuista ajo-oikeus- ja ajokorttiasioista;

5) ulkomaalaislain 103 §:ssä säädettyistä asioista ja 104 §:ssä säädetyissä nopeutetussa menettelyssä ratkaistuista asioista.

Voimassa oleva laki

oikeusapulain (257/2002) 27 §:n 2 momentissa, vankeuslain (767/2005) 20 luvun 5 §:ssä ja lastensuojelulain 85 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asia voidaan käsitellä myös 12 a §:n 1 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa.

Ehdotus

Hallinto-oikeus on päätösvaltainen myös yksijäsenisenä ratkaistaessa hallintolainkäyttöasiaa, jossa on kysymys tietosuojalain 21 §:n 3 momentissa tai henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annetun lain 57 §:n 2 momentissa tarkoitettua käsittelyn viivästymistä koskevasta asiasta.

Hallinto-oikeuden päätösvaltaisuudesta yhden tuomarin kokoonpanossa säädetään myös oikeusapulain (257/2002) 27 §:n 2 momentissa, vankeuslain (767/2005) 20 luvun 5 §:ssä ja lastensuojelulain 85 §:ssä.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu asia voidaan käsitellä myös 12 a §:n 1 momentissa tarkoitettussa kokoonpanossa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20

..